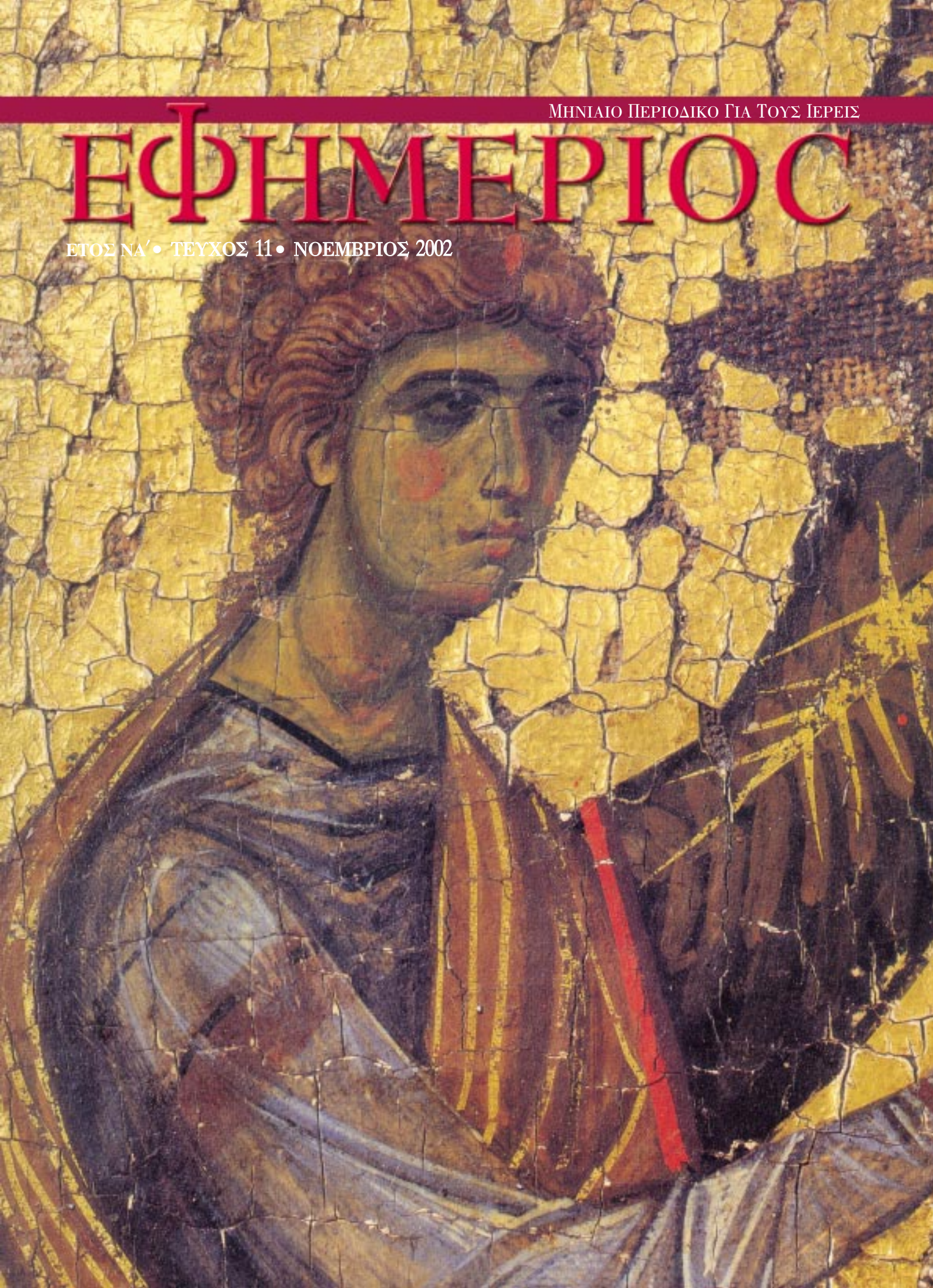

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΕΤΟΣ ΝΑ΄ • ΤΕΥΧΟΣ 11 • ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2002

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΕΞΟΦΥΛΛΟ

Λεπτομέρεια από εικόνα της
Ι. Μονής Βατοπαιδίου (12ος αι.).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἡ Ὁρθοδοξία ὡς πεμπουσία τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου	σελ. 3-7
Τὸ μεγαλοπρεπὲς τῆς φιλοξενίας ἦθος Ἀντωνίου Παπαντωνίου	σελ. 8-11
Νέες θρησκείες στὸ Διαδίκτυο Κων/νου Ζορμπᾶ	σελ. 12-14
Νὰ σπάσουμε τὴν ἰδεατὴ μας εἰκόνα Πρωτοπρεσβ. Β. Θερμοῦ	σελ. 15
Μαραθῶνιος καὶ Σκυταλοδρομία Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου	σελ. 16-18
Ἀνακοίνωση Ι.Σ.Κ.Ε.	σελ. 18
Ἐκκλησία καὶ Κατήχηση Ἀρχιμ. Παύλου Ἰωάννου	σελ. 19-20
Προτεσταντικὲς ἀντιφάσεις στὸ θέμα τοῦ νηπιο- βαπτισμοῦ Πρεσβ. Βασ. Γεωργοπούλου	σελ. 21-23
Περιγραφή ἑνὸς ἱστορικοῦ ἐμπειρικοῦ ὑποδείγματος Ἀρ. Ματσάγγα	σελ. 24-26
Συνάξεις ἐξομολόγων στὴν Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν Πρωτοπρεσβ. Ἐλ. Χαβάτζα	σελ. 26-27
Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὲς, κανονικὲς καὶ ἄλλες ἀπορίες Ἰωάννου Φουντούλη	σελ. 28-29
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ	σελ. 30

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Μηνιαῖο περιοδικὸ γιὰ τοὺς ἱερεῖς

Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251

Διεύθυνση Διαδικτύου τῆς Ἐκκλησίας
<http://www.ecclesia.gr>
Ἡλεκτρονικὴ διεύθυνση:
e-mail: contact@ecclesia.gr

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ
τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης
Ἑλλάδος κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ὑπὸ τοῦ Κλάδου Ἐκδόσεων
τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καὶ Μορφωτικῆς
Υπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ
Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Σαλῶνων Θεολόγος
Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ
Εὐάγγελος Δ. Θεοδώρου
Ὁμότ. Καθηγητὴς Παν/μίου Ἀθηνῶν
Τακτικὸ μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀκαδημίας
τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Τεχνῶν

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ:
Ἀριστομένης Ματσάγγας, Διδάκτωρ Παν/μίου

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ-ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ -
ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΙ-ΕΚΤΥΠΩΣΗ-ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ
<http://www.livanis.gr>
Σόλωνος 98, 106 80 Ἀθήνα
Τηλ.: 210 3661200, Fax: 210 3617791

Ἡ Ὁρθοδοξία ὡς πεμπτουσία τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ β'

Τοῦ Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου

Ὅπως ἡ ἐπὶ εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους Ἑλλάς σέ μερικές περιοχές (ἀπὸ τοὺς Φιλίππους ἕως τὴν Κόρινθο καὶ τὴν Νικόπολι) δέχθηκε τὸ ἄγγελμα τῆς σωτηρίας ἀπὸ Ἀποστόλους καὶ ἰδίως ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο τῶν Ἐθνῶν Παῦλο, κατὰ παρόμοιον τρόπο σέ πολὺ περισσότερες περιοχές καὶ σέ μεγαλύτερη γεωγραφικῶς ἕκτασι ἢ ἐπὶ ἀσιατικοῦ ἐδάφους Ἑλλάς, ἡ ὁποία στὰ χρόνια τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἦταν ἀνεπτυγμένη, ἀκμάζουσα καὶ ἀκτινοβολοῦσα, ἐκλέχθηκε καὶ εὐλογήθηκε ἀπὸ τὴν Θεία Πρόνοια ὡς ἡ μοναδική στὸν παγκόσμιον γεωγραφικὸν χῶρον καὶ χάρτην περιοχῆ, γιὰ νὰ ἔχη ἓνα μοναδικὸ σέ ὁλόκληρον τὸν κόσμον προνόμιον. Τὸ προνόμιον αὐτὸ ἦταν ὅτι ἀνεσκάφη κυριολεκτικὰ ἀπ' ἄκρον εἰς ἄκρον ἀπὸ τὸ ἄροτρο τοῦ λόγου τόσοσον πρωτίστως τοῦ Ἀπ. Παύλου, ὁ ὁποῖος στὶς τρεῖς ἱεραποστολικές περιόδους του συνοδεύεται ἀπὸ ἐκλεκτοὺς συνεργάτες, ὅσων καὶ ἄλλων σκαπανέων τοῦ Εὐαγγελίου, ὅπως λ.χ. τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέα καὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Ἡ ἀνασκαμμένη ἀπὸ τὰ ἀποστολικά ἄροτρα γῆ καταρδεύθηκε ἀπὸ τὰ ζωογόνα νάματα τοῦ εὐαγγελικοῦ λυτρωτικοῦ μηνύματος. Οἱ περισσότερες ἀπὸ τὶς ἐπιστολές τοῦ Ἀπ. Παύλου, οἱ ὁποῖες ὅλες εἶναι γραμμένες στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, συνδέονται ἀμέσως ἢ ἐμμέσως μὲ τὴν Μικρὰ Ἀσία, διότι εἴτε ἐγράφησαν ἀπὸ περιοχές αὐτῆς, εἴτε προορίζονταν γιὰ ἐκκλησιαστικὴς κοινότητες αὐτῆς, ὅπως καὶ τῆς ἐπὶ εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους Ἑλλάδος.

Ἰδιαιτέρω ἐπίσης προνόμιον τῆς Μ. Ἀσίας εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι οἱ ἐπτὰ ἐπαινετικές, νοθετικές, ἐλεγκτικές, παραμυθητικές ἐπιστολές τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννου ἔχουν ὡς ἀποδέκτες τὶς Ἐκκλησίες τῆς Ἐφέσου, τῆς Σμύρ-

νης, τῆς Περγάμου, τῶν Θυατείρων, τῶν Σάρδεων, τῆς Φιλαδελφείας καὶ τῆς Λαοδικείας. Ἐπειτα ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος, ὅταν ὠδηγεῖτο στὴ Ρώμη, γιὰ νὰ ὑποστῆ τὸ μαρτύριον, ἔγραψεν ἐπιστολές, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, πρὸς τὶς Ἐκκλησίες τῶν Τράλλεων, τῆς Μαγνησίας, τῆς Ἐφέσου, τῆς Σμύρνης, τῆς Φιλαδελφείας.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς μαθητὲς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ὑπῆρξεν ὁ ἅγιος Πολύκαρπος, ὁ ὁποῖος ἦταν φορεὺς τῆς «ἀποστολικῆς παραδόσεως». Εὐτύχησε νὰ συναναστραφῆ τὸν ἀγαπημένον μαθητὴν τοῦ Κυρίου. Μάλιστα ὁ Τερτυλλιανὸς μεταδίδει τὴν εἶδησι, ὅτι ὁ ἅγιος Πολύκαρπος τοποθετήθηκε στὴ Σμύρνη ὡς ἐπίσκοπος ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην. Ὁ ἅγιος Πολύκαρπος ἦταν ὁ συντομιστὴς τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Στὰ κηρύγματά του, ὅπως τονίζει ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος, μετέδιδεν ὅτι εἶχε παραλάβει ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τοὺς «ἑωρακότας τὸν Κύριον» καὶ τοὺς «αὐτόπτας τοῦ Λόγου». Οἱ εἰδωλολάτρεις ἔλεγον γιὰ τὸν ἅγιον Πολύκαρπον: «Οὗτός ἐστιν ὁ τῆς Ἀσίας διδάσκαλος, ὁ Πατὴρ τῶν Χριστιανῶν, ὁ τῶν ἡμετέρων θεῶν καθαιρέτης». Γιὰ νὰ στηρίξη στὴν πίστι τοὺς Χριστιανούς, ἔγραψεν ἐπιστολές πρὸς διάφορες Ἐκκλησίες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες σώθηκε μία πρὸς Φιλιππησίους. Στὴν ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Ἀντώνιος Πῖος κήρυξε διωγμὸν ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν, ὅταν ὁ ἀνθύπατος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Στάτιος Κορδαῖος, ὀδηγώντας τὸν γέροντα Πολύκαρπον μπροστὰ στὴν πυρὰ τοῦ μαρτυρίου, τὸν προέτρεψε νὰ ἀρνηθῆ καὶ βλασφημῆσεν τὸν Χριστό, γιὰ νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν του, ὁ ἅγιος ἐπίσκοπος μὲ βδελυγμὴ ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν, ἔμεινε ἀκλόνητος στὴν πίστιν του καὶ ὑπέστη τὸ μαρτύριον, ἀφοῦ προηγουμένως εἶπε τοὺς γνωστοὺς λόγους: «Ὁδογή-

κοντα και ἕξ ἔτη δουλεύω τῷ Χριστῷ μου και εἰς οὐδέν με ἠδίκησε. Πῶς νῦν βλασφημήσω τὸν ἕμὸν Βασιλέα και Σωτῆρα;»

Ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐξασφάλισε τὴν πνευματικὴ ἐνότητά της. Ἀναρίθμητα ρεῖθρα, προερχόμενα ἀπὸ τὴν ἴδια ἀποστολικὴ πηγὴ, συνενώθηκαν, ἀλληλοπεριχωρούμενα και ἀλληλοενισχυόμενα και στὴ συνέχεια ἐπὶ αἰῶνες ἔκαναν αἰσθητὴ τὴν παρουσία τους, εἴτε ρέοντα ὡς ἡρεμα ποτιστικὰ ρυάκια πνευματικῆς ζωῆς, εἴτε συχνὰ ἐκτοξεύοντας σὲ πανύψηλους πολύχρωμους πίδακες θείας ὁμορφιάς τὸ ζῶν ὕδωρ τοῦ σωτηρίου χριστιανικοῦ μηνύματος. Τὸ ὕδωρ αὐτὸ ἦταν ἐκεῖνο, ποὺ ἐξωραΐσει τὰ πολύχρωμα ἄνθη και κατέστησε εὐχύμους τοὺς καρπούς τοῦ ἑλληνορθοδόξου μικρασιατικοῦ πολιτισμοῦ. Τὸ ὕδωρ αὐτὸ χάρισε τὴν ἐνότητα μέσα στὴν προϋπάρχουσα και περαιτέρω ἀναπτυχθεῖσα ποικιλομορφία, διότι ἦταν τὸ θεόδοτο πνευματικὸ ὕδωρ, γιὰ τὸ ὁποῖο μιλοῦσε ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἱεροσολύμων, ὅταν ἔλεγε: «Τὸ ὕδωρ αὐτὸ δημιουργεῖ ποικιλία μορφῶν, ὅπως τὸ φυσικὸ ὕδωρ γίνεται λευκὸ στὸ κρίνο, κόκκινο στὸ τριαντάφυλλο, πορφυρένιο στοὺς μενεξέδες και τοὺς ὑακίνθους και διαφορετικὸ και ποικιλόχρωμο στὶς παντὸς εἴδους μορφές τῶν φυτῶν και στὸν φοῖνικα μὲν γίνεται ἄλλο, στὴν κληματαριά δὲ διαφορετικὸ και σὲ ὅλα προσλαμβάνει ὅλες τὶς μορφές».

Παρὰ τὴν ποικιλία τῶν μορφῶν ἐπιτεύχθηκε διὰ τῆς Ὁρθοδοξίας ἐνότης τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Μερικὲς μισαλλόδοξες ἀκρότητες Χριστιανῶν, ποὺ κατὰ κανόνα ἐξηγοῦνται ὄχι ὡς ἀποτέλεσμα ἐχθρότητος πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸ ἢ τὸν πολιτισμὸν αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν, ἀλλὰ κυρίως ὡς ψυχολογικὴ ἀντίδρασις στὸ διωκτικὸ μένος τῶν εἰδωλολατρῶν, οἱ ὁποῖοι, ὅταν κηρύσσονταν διωγμοί, κατέσφαζαν ἢ ἐπνίγαν στὴ θάλασσα ἢ ἔκαιαν ζωντανούς τοὺς Χριστιανούς, μερικὲς ἀντιειδωλοατρικὲς ἀκρότητες ὀρισμένων Χριστιανῶν εἶναι ἐξαιρέσεις, ποὺ δὲν αἴρουν τὸν κανόνα, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία βοήθησε τοὺς κατοίκους τῶν ἰωνικῶν, δωρικῶν, αἰολικῶν και λοιπῶν περιοχῶν τῆς Μ. Ἀσίας νὰ συνειδητοποιήσουν τὴν ἐνότητά τους. Κατὰ τὸν Jorga, ἡ Ἐκκλησία

ἀπέβη «ὁ κύριος παράγων ἐξελλητισμοῦ». Μέσα στὴν Ὁρθοδοξία συνετελέσθη ἀναχώνευσις, ἀπορρόφησις και ἀφομοίωσις ὄλων τῶν ὑγιῶν αὐτοχθόνων στοιχείων τῶν κατοίκων τῆς Ἰωνίας, τοῦ Βοσπόρου, τῆς Καρίας, τῆς Λυκίας, τῆς Λυκαονίας, τῆς Κιλικίας, τῆς Φρυγίας, τῆς Παμφυλίας, τῆς Γαλατίας, τῆς Πισιδίας, τῆς Παφλαγονίας κ.λπ. Οἱ κάτοικοι τῶν περιοχῶν αὐτῶν μὲ τὸ Ἅγιον Βάπτισμα και μὲ τὴν ἀξιοποίηση τῶν ὑγιῶν στοιχείων τῆς ἑλληνιστικῆς «ἀνθρωπιστικῆς» παραδόσεως μορφώθηκαν σὲ Βυζαντινοὺς Ὁρθοδόξους Ἑλληνες. «Τὴν ἐνότητα τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους», τονίζει ὁ Ἑσσελινγκ, «τὴν ὁποία καμιά πολιτικὴ δύναμις ἕως τότε δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ πραγματοποιήσῃ..., ἐδημιούργησεν ἐπὶ τέλους ἡ Ἐκκλησία». Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ὅπως προσθέτει ὁ ἐπιφανὴς ἱστορικὸς Κάρολος Diehl, «ἀπετέλεσε τὴ στερεὰ ἀμμοκοκκία, ποὺ συνέδεε στερεῶς μεταξύ τους τὰ διάφορα μέρη τῆς Μ. Ἀσίας μέσα στὴν τεράστια οἰκοδομὴ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας».

Οἱ Οἰκουμενικὲς και Τοπικὲς Σύνοδοι, ποὺ ἔγιναν πάνω στὴ Μικρασιατικὴ γῆ και στὴν Κωνσταντινούπολι, ἡ πνευματικὴ κληρονομιά τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἐορτὴ ἦταν κατ' ἐξοχὴν γιὰ τοὺς ὑποδούλους Ἑλληνες τῆς Μ. Ἀσίας ἀληθινὴ ἐθνικὴ ἐορτὴ· τὰ ἔργα τῶν ἄλλων Μικρασιατῶν Πατέρων, ὅπως λ.χ. τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, τοῦ ἁγίου Ἀμφιλοχίου Ἰκονίου και τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νεοκαισαρείας τοῦ Θαυματουργοῦ· τὸ ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἐξέλεγε γιὰ τὶς Μικρασιατικὲς ἐπαρχίες ἐκλεκτοὺς και διακεκριμένους Ἱεράρχες, οἱ ὁποῖοι στὴ συνέχεια λάμπρυναν τὴν Ἱ. Σύνοδο ἐκείνου· ἡ ἀκτινοβόλος παράδοσις ἰ. Μονῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ Ὀλύμπου τῆς Βιθυνίας, τοῦ Πόντου (λ.χ. Σουμελά), τῆς Καππαδοκίας (λ.χ. τῆς περιοχῆς Γκέλβερι) κ.λπ.· θαυμάσιοι ναοί, παρεκκλήσια και ξωκκλήσια, πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι λαξευμένα σὲ βράχους και διασώζουν ἀκόμη θαυμάσιες τοιχογραφίες (λ.χ. στὴν περιφέρεια Ἄκσεραϊ-Γκέλβερι τῆς Καππαδοκίας) — ὅλα αὐτὰ και πολλὰ ἄλλα ἦσαν οἱ μυστικὲς πνευματικὲς κολυμβήθρες, στὶς ὁποῖες οἱ Ἑλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀναβά-

πιζαν συνεχώς την ιστορική τους μνήμη κατά τους χρόνους της σκλαβιάς.

Η Έκκλησία τότε στην Μ. Ασία (όπως στην Κωνσταντινούπολη, στην Ήπειρο, στη Μακεδονία, στη Θράκη, στην Κρήτη και σ' όλες τις ήπειρωτικές και νησιωτικές περιοχές του ύποδουλου ευρωπαϊκού Έλληνισμού) ως φιλόστοργος Μητέρα και «*ὡς ἡ ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς*» (Ματθ. κγ', 37) ανέπτυξε ἔθναρχικό ρόλο, ἀνέλαβε τὴ γενική κηδεμονία τῶν Ἑλλήνων, ἐμπόδισε τοὺς ὁμαδικοὺς ἐξισλαμισμοὺς, διατήρησε μὲ τὴν ἑλληνοφώνη λατρεία τῆς ζωντανῆς προσήλωσι καὶ ἀγάπῃ πρὸς τὴν ἑλληνική γλῶσσα, ἀνεχαίτισε τὴν ἐπιδρομὴ δυτικῶν «*μισσιοναρίων*», ἀπέτρεψε τὸ νὰ ἐκλατινισθοῦν καὶ «*φραγκέψουν*» οἱ Ἕλληνες, διατήρησε τὰ μακραίωνα ἑλληνορθόδοξα ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ προέβαλε τοὺς τρόπους τῆς περισυλλογῆς, τῆς περιφρουρήσεως τῆς ἑλληνικῆς γλῶσσας, τῆς ἀφυπνίσεως τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς διατηρήσεως τῆς ἑλληνορθόδοξου πνευματικῆς ταυτότητος, ἰδιοσυστάσεως καὶ ἰδιομορφίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μ. Ἀσίας.

Ἡ ἐμμονὴ τῶν Χριστιανῶν στὴν ὀρθόδοξη χριστιανική πίστι· ἡ συσπείρωσις τους γύρω ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, πού ἦταν τὸ κέντρο τῆς Ὀρθοδοξίας· ἡ ἴδρυσις ἀναριθμῶν θρησκευτικῶν ἀδελφοτήτων (λ.χ. τῆς «*Εὐσεβείας*» στὴ Σμύρνη, τῆς «*Ἀληθείας*» στὰ Βουρλά)· τὸ ὅτι οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ θρησκευτικὲς ἀδελφότητες ὀργάνωναν ὁμάδες περιοδεύοντων ἱεροκηρύκων καὶ ἱεροδιδασκάλων· τὸ ὅτι εἶχαν ὀργανωθῆ ἢ συνεργασία τῶν Ἱ. Μητροπόλεων καὶ τῶν προκρίτων στὶς διαφορὲς κοινότητες, ὅπως ἀποδεικνύεται λ.χ. ἀπὸ τὸ καταστατικὸ τῆς συνεργασίας αὐτῆς, πού εἶχε καταρτισθῆ ἀπὸ τὸν ἅγιο ἱερομάρτυ-

ρα καὶ ἔθνομάρτυρα Πατριάρχη Γρηγόριο Ε', ὅταν αὐτὸς ἦταν Μητροπολίτης Σμύρνης· τὸ ὅτι ἡ πρώτη φροντίδα τῶν δημογερόντων σὲ κάθε κοινότητα ἦταν ἡ ἀνέγερσις ἢ ἡ ἐπισκευὴ καὶ ὁ ἐξωραϊσμός τῶν ἱερῶν ναῶν, γύρω ἀπὸ τοὺς ὁποίους συσπειρώνονταν ἡ κοινότης· τὸ ὅτι οἱ κοινότητες ἀνήγειραν πολλὰ ξωκκλήσια, ὅπως λ.χ. στὴν Καππαδοκία ἢ ὅπως τὸ ξωκκλήσι τοῦ προφήτου Ἡλία, πού ὡς «*κάτασπρο μπιμπελό*» στὴν κορυφὴ ἐνὸς λόφου στὰ Βουρλά περιγράφει ὁ ἀείμνηστος Νικ. Μηλιώρης· τὸ ὅτι πολλὲς οἰκογένειες ἐκτιζαν στὶς αὐλὲς τῶν σπιτιῶν τους οἰκογενειακὰ πα-

Ὁ ἔθνομάρτυς μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος

ρεκκλήσια μὲ τὸ ἐπώνυμο τῆς οἰκογένειας (λ.χ. Ἅγιος Νικόλαος τοῦ Ἀλεξίου Χατζηαβραάμ, Μιχαὴλ Ἀρχάγγελος τοῦ Χατζηϊορδάνογλου)· ἡ ἔκδοσις ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ τὶς Ἱ. Μητροπόλεις ὀραίων ἐντύπων καὶ περιοδικῶν, ὅπως λ.χ. τῆς «*Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας*» στὴν Κωνσταντινούπολη,

τοῦ περιοδικοῦ «*Ἐφεσος*» στὴν Νέα Ἐφεσο, τοῦ περιοδικοῦ «*Ἅγιος Πολύκαρπος*» στὴ Σμύρνη — ὅλα αὐτὰ καὶ πολλὰ ἄλλα πείθουν ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας εἶχαν συνειδητοποιήσει, ὅτι, ἂν στὰ παλαιότερα χρόνια οἱ ἀποσχισμένες ἀπὸ τὴν Ὀρθοδοξία αἰρετικὲς παραφυάδες εἶχαν διασπάσει τὴν ἐνότητα τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὸν εἶχαν ἐξασθενήσει καὶ εἶχαν διευκολύνει τὴν ὑποδούλωσι στους Τούρκους, τώρα ὑπὸ τὸν τουρκικὸ ζυγὸ ἢ μόνῃ ὁδὸς διατηρήσεως τῆς ἐνότητός τους καὶ ἀποφυγῆς ἀφομοιώσεως καὶ ἀπορροφήσεως τους ἀπὸ τοὺς κατακτητὲς, ἦταν ἡ προσκόλλησις τους στὴ Μητέρα Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἦταν «*θεματοφύλαξ ὄλων τῶν χριστιανικῶν παραδόσεων*» (Χρῆστος Σολομωνίδης).

Ὁ Ὀρθόδοξος Ἑλληνισμὸς τῆς Μ. Ἀσίας

ζή με την άφοσίωσί του στα ιερά και στα όσια των προγόνων του, με τις θρησκευτικές του λαϊκές παραδόσεις, με τις γιορτές και θρησκευτικές τελετές, με τις λιτανείες, τις όποιες συχνά «μαζί με τους Χριστιανούς άκολουθούσαν και οί Τουρκοί με κεριά άναμμένα στα χέρια» (Δημ. Πετρόπουλος - Έρμ. Άνδρεάδης). Τά άρχαϊκά μικρασιατικά κάλαντα (για τά Χριστούγεννα, την Πρωτοχρονιά, τά Θεοφάνεια) διακρίνονται σε μεγάλη έκτασι για τόν θεολογικό χριστοκεντρικό και σωτηριολογικό χαρακτήρα τους. Έξ άλλου οί ιερές εικόνες ως πολύτιμα ιερά οικογενειακά κειμήλια μεταβιβάζονταν άπό γενιά σε γενιά. Οί πρόσφυγες προσπαθούσαν να φέρουν μαζί τους έστω μίαν εικόνα, με κίνδυνο πολλές φορές τής ζωής τους.

Άποδείξεις για τή θέλησι του Μικρασιατικού Έλληνισμού να μη άποκοπή άπό την πίστι των Πατέρων του ήταν τó αναγκαίο κακό του μοναδικού στην ιστορία φαινομένου των πολλών χιλιάδων «Σταυριωτών» του Πόντου και των άλλων «Κρυπτοχριστιανών» τής Καισαρείας, τής Κωνσταντινουπόλεως και άλλων τουρκοκρατούμενων περιοχών, οί όποιοι, για να άποφύγουν τή λεηλασία των άγαθών τους και την άρπαγή των θυγατέρων τους για τά χαρέμια και των άγοριών τους για τά γενιτσαρικά τάγματα, «κατά συγκατάβασι» και με τήν κατανόησι τής Άγίας και Μεγάλης του Χριστού Έκκλησίας, έξωτερικώς είχαν τουρκικά όνόματα και ήσαν τουρκοφανεϊς, ένω, κατά τή διατύπωσι του Πατριάρχου Ίεροσολύμων Δοσιθέου, ήσαν στην καρδιά τους «ευσεβέστατοι και όρθόδοξοι», είχαν τά χριστιανικά τους όνόματα, έξωμολογοούντο, κοινωνούσαν και συναθροίζονταν για τήν χριστιανική λατρεία σε μυστικά λατρευτικά κέντρα, όπου έρχονταν ντόπιοι ή περιοδεύοντες ιερείς, πού και αύτοί είχαν τήν έξωτερική εμφάνισι χότζα ή δερβίση και πού συχνά στέλνονταν άπό γειτονικά μοναστήρια, τά όποια με κρυπτογραφικούς κώδικες κατέγραφαν και παρακολουθούσαν τήν κίνησι των «Κρυπτοχριστιανών» τής δικαιοδοσίας τους.

Έπί 6 αιώνες λειτουργούσε και άνανέωνε τήν παράδοσι τής Έκκλησίας των Κατακομβών ή λαθρόβιος «ύπό γήν κάτωθεν τής έπί

γής στρατευομένη Έκκλησία» (Μανουήλ Γεδεών). Μέσα σε μεγάλα ντουλάπια ή σε ύπογειες κρύπτες είχαν τοποθετηθή όλόκληρα ιερά θυσιαστήρια ή και παρεκκλήσια με καντήλια άσημένα ή όλόχρυσα, μανουάλια, εικονοστάσια και τέμπλα. Μέσα σε μπαούλα φυλάσσονταν ιερά σκεύη και φορητές άγιες εικόνες.

Μετά τήν έκδοσι κάποιου φιλελεύθερου «Χάτι Χουμαγιούν» (αυτοκρατορικού διατάγματος) οί Κρυπτοχριστιανοί νόμισαν, ότι ήμπορούσαν να προβάλουν τήν χριστιανική τους πίστι. Άλλά μετά τήν έκ νέου σκληρυνσι τής στάσεως των Τούρκων, αντιμετώπισαν ήρωϊκώς φοβερό δίλημμα, έτοιμοι να άποθάουν ως Όρθόδοξοι Γραϊκοί. Όταν στην άρχή του αιώνός μας ό καϊμακάμης του Άκ-Ντάγ του Πόντου, κατόπιν διαταγής τής Πύλης, μετακαλή άπό τήν Άγκυρα τους έκει φυλακισμένους προκρίτους των «Σταυριωτών» και προσπαθή να τους μεταπέιση ν' άναγνωρίσουν, ότι είναι μουσουλμάνοι, αύτοί άπαντούν ως έξής: «Άδύνατον. Ήμασταν και είμαστε Όρθόδοξοι Ρωμηοί και ούτε τή Θρησκεία των πατέρων μας, ούτε τόν Έθνισμό μας θέλουμε ν' άρνηθούμε». Τήν 27η Μαρτίου 1906 άνεγνώσθη στην Ί. Σύνοδο του Οικουμενικού Πατριαρχείου έγγραφον των Κοινοτικών Άρχων του Άκ-Ντάγ προς τόν Οικουμενικό Πατριάρχη, στο όποιο αναφέρονται τά έξής: «Τά πάνδεινα άπό τριετίας ύφιστάμεθα ύπέρ τής Θρησκείας και του Γένους των πατέρων ήμών, άλλ' ούτε τά παρόντα, ούτε τά άναμένοντα ήμās, πτοούσιν και έκφοβοούσιν ήμās, διότι άκράδαντον έχομεν άπόφασιν, Παναγιώτατε Δέσποτα, μη μόνον τās περιουσίας ήμών, άλλά και τās οικογενείας και αύτήν έτι τήν ζωήν ήμών να θυσιάσωμεν». Άληθώς, ή νεοελληνική λογοτεχνία και τά ραδιοφωνικά και τηλεοπτικά προγράμματα θα πλουτίζονταν και θα βελτιώνονταν σημαντικώς, εάν ζωντάνευαν στή μνήμη μας τέτοιες σελίδες τής Ιστορίας του Έλληνισμού.

Έκτός άπό τó σπανιώτατο στον κόσμο φαινόμενο των άναριθμήτων «Κρυπτοχριστιανών» του Πόντου και τής Καππαδοκίας, οί όποιοι, όταν άνεκαλύπτοντο, προτιμούσαν τόν θάνατο άπό τήν άρνησι τής πίστεως, ή Μ. Άσία

έχει να επιδείξει και πολλούς νεομάρτυρες και έθνοϊερομάρτυρες, οί όποιοι, έμπνεόμενοι από τή ήρωικό παράδειγμα του άγίου Πολυκάρπου Σμύρνης και πλήθους άλλων μαρτύρων, θυσίασαν τήν ζωή τους για τήν όρθόδοξη πίστι και τήν έλληνική πατρίδα. Από τά σχολικά χρόνια του όμιλούντος άντηχούν στ' αυτιά του οί προφητικές και έπιγραμματικές φράσεις, μέ τις όποιες ό μακαριστός άγιος Χρυσόστομος Σμύρνης ήδη τό 1902 προέβλεψε τή σταδιοδρομία και τό μαρτυρικό του τέλος. "Όταν έχειροτονείτο Μητροπολίτης Δράμας, άπευθυνόμενος στον Πατριάρχη Ίωακείμ τόν Γ', είπεν, έκτός των άλλων, τά έξής: «Έν όλη τή καρδιά και έν όλη τή διανοία μου θά ύπηρετήσω τήν Έκκλησίαν και τό Γένος. Και ή μήτρα, τήν όποίαν αί άγιοι χείρες σας έναπέθεσαν επί τής κεφαλής μου, εάν πέπρωται να άπολέση ποτέ τήν λαμπερόνα των λίθων της, θά μεταβληθῆ εις άκάνθινον

στεφανον μάρτυρος ιεράρχου». Είται γνωστό τό φρικτό μαρτύριο του διαπρεπούς αυτού Ίεράρχου, όπως επίσης τόσον τό μαρτυρικό τέλος των συνεπισκόπων αοιδίμων έθνοϊερομαρτύρων επισκόπου Ζήλων Εύθυμίου, Μητροπολίτου Μοσχουσιών Άμβροσίου, Μητροπολίτου Κυδωνιών Γρηγορίου και Μητροπολίτου Ίκονίου Προκοπίου, όσον και έκατοντάδων κληρικων, ιερομονάχων, μοναχων και «έκατοντάδων χιλιάδων Όρθόδοξων Χριστιανων άνδρων και γυναικων και παιδων Νεομαρτύρων, μαρτυρησαντων και άγρίως βασανισθέντων και σφαγιασθέντων υπό των άλλοπίστων βαρβάρων έν τή Άποστολική Μικρά Άσία» (Μητροπολίτης Κορίνθου Παντελεήμων).

Κάθε Μικρασιάτης, πού καυχάται για τήν ιδική του γενέτειρα ή τήν γενέτειρα των γονέων του πρέπει να συνειδητοποιήση ότι ή επί μέρους τοπική πολιτιστική ιδιομορφία και προσ-

φορά τής άλησμόνητης πατρίδος του έντάσσεται σ' ένα ευρύτερο όργανικό όλο. Τό όλον αυτό, όταν κατοπτρεύεται υπό τόν ευρυγώνιο φακό τής όλότητας τής έλληνορθόδοξου παραδόσεως, έχει και άλλο ένα μοναδικό στον κόσμο προνόμιο και γνώρισμα. Ποιον είναι αυτό; "Όχι εδώ κι εκεί σε μερικές μόνον περιοχές, αλλά κυριολεκτικώς σε κάθε σπιθαμή τής μικρασιατικής

Ή Ζ' έν Νικαία Οικουμενική Σύνοδος (787)

γής και στις πλείστες από τις έκατοντάδες των μικρασιατικων πόλεων και επί μέρους περιοχων βλέπομε όχι μόνο τά ίχνη των ποδιων κορυφαιων αποστόλων ή αποστολικων άνδρων, πού πότισαν όλες τις γωνίες τής Μ. Άσίας μέ τό «ύδωρ τό ζών», πού αναφέραμε προηγουμένως, ούτε μόνο φάλαγγες άγιων πατέρων και εκκλησιαστικων άνδρων, αλλά και αναρίθμητα ρείθρα αίματος, τό όποιο ως πανάγια σπονδή προσφέρθηκε στο βωμό τής πίστεως και τής πατρίδος. Δέν πρόκειται μόνον για μερικούς γνω-

στούς μάρτυρες τής αρχαίας Έκκλησίας ή νεομάρτυρες, πού αναφέρονται στα γνωστά Μαρτυρολόγια και Άγιολόγια τής Έκκλησίας μας. Ό Μανουήλ Γεδεών είχε τονίσει για τούς παλαιούς άγίους ότι μία ένδελεχής ιστορική και άγιολογική έρευνα σε πολλές γωνίες τής Μ. Άσίας, λ.χ. στην Κιλικία, στον Πόντο και στην Καππαδοκία, θά γνωρίση «ήμιν όνόματα και βίους και γεγονότα τέως άγνωστα έκ βιογραφιων μαρτύρων, όμολογητων, όσίων, μοναχων και διδασκάλων τοπικων εκκλησιων...». Άνάλογα θά ήταν δυνατόν να πούμε για χιλιάδες άγνωστων έθνοϊερομαρτύρων του 1922, οί όποιοι αναμένουν να ακούσουν ψαλλόμενα τά απολυτικά τους από τά στόματα εύλαβων προσκυνητων και να εύλογήσουν διηγήσεις ή λογοτεχνικά έργα ή ραδιοτηλεοπτικά προγράμματα, πού πρέπει κάποτε επί τέλους να γίνουν και γι' αυτούς.

«Τὸ μεγαλοπρεπὲς τῆς φιλοξενίας ἦθος»*

Τοῦ Ἀντωνίου Κ. Παπαντωνίου
Θεολόγου-Κοινωνιολόγου

Τὸ πρόβλημα τῶν προσφύγων, τῶν ξένων καὶ γενικῶς τῶν «ξεριζωμένων» τίθεται γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸν πιστὸ κάτω ἀπὸ ἓνα τελείως διαφορετικὸ πρίσμα. Καταρχὴν θὰ πρέπει νὰ ὑπεθυμίσουμε ὅτι ἡ Παλαιὰ καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη εἶναι γεμάτες ἀπὸ ἱστορίες μετανάστευσης, ἐξορίας καὶ προσφυγιάς, ὥστε προσφυῶς νὰ παρατηρηθεῖ ὅτι «ἡ Ἁγία Γραφή χωρὶς ὑπερβολὴν δύναται νὰ ὀνομασθῇ τὸ βιβλίον τῶν Μεταναστῶν, τῶν ξενητεμένων»¹.

Οἱ μεγάλοι Πατριάρχες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Ἀβραάμ, λαβαίνουν προσταγὴ ἀπὸ τὸ Θεὸ νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ προσφιλή τους πρόσωπα καὶ τὸ οἰκεῖο περιβάλλον τους καὶ νὰ μεταναστεύσουν στὴ γῆ πού θὰ τοὺς ὑπεδείκνυε². Τὸ δεύτερο βιβλίον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι ἀφιερωμένο στὴν «Ἐξοδο», δηλαδὴ στὴν ἐξορία καὶ τὶς ταλαιπωρίες τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Σὲ ὅλες τὶς σελίδες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀκούεται ὁ θρῆνος τῶν ἐν ἐξορία καὶ αἰχμαλωσίᾳ Ἰσραηλιτῶν πού θυμίζονται καὶ νοσταλγοῦν τὴν Σιών³, ὅπως ὁμως καὶ ἡ ἀπάντηση τοῦ Θεοῦ ὅτι παρακολουθεῖ τὴν «κάκωσιν τοῦ λαοῦ» του, ἀκούει τὴν κραυγὴ του, γνωρίζει τὴν ὁδὴν του⁴, εἰσακούει τὶς δεήσεις του καὶ ὑπόσχεται νὰ τὸν λυτρώσει ἀπὸ τὴ δουλεία τῆς Αἰγύπτου καὶ νὰ τὸν ὀδηγήσει «εἰς γῆν ρέουσαν γάλα καὶ μέλι»⁵. Αὐτὴ ἡ ἐμπειρία τῆς ἐξορίας εἶναι πού ὑποχρεώνει τοὺς Ἰσραηλίτες σὲ μιὰ στάση ἀλληλεγγύης καὶ συμπαραστάσης πρὸς τοὺς ξένους, τοὺς «προσηλύτους», τοὺς «ἀλλοτρίους», τοὺς «ἀλλογενεῖς» καὶ τοὺς πρόσφυγες⁶. Ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη προκύπτουν μεταξύ ἄλλων οἱ ἀκόλουθες ἀρχές γιὰ τὴ στάση μας ἀπέναντι στοὺς ξένους:

- *Φιλοξενία χωρὶς διακρίσεις.* Ἡ προσταγὴ τοῦ Θεοῦ εἶναι σαφής: «Ἄν ἔλθει κάποιος ξένος στὴ χώρα σας, δὲν θὰ πρέπει νὰ τὸν στενοχωρήσετε. Τὸν ξένο καὶ ἀλλοεθνή πού προσέρχεται σὲ σᾶς θὰ πρέπει νὰ τὸν ἀντιμετωπίζετε σὰν νὰ ἦταν αὐτόχθων, συμπατριώτης σας. Θὰ τὸν ἀγαπήσεις σὰν τὸν ἑαυτό σου, γιατί καὶ σεῖς ἐχρηματίσατε ξένοι τὴν Αἴγυπτο»⁷.

- *Δικαιοσύνη ἐναντι τοῦ ξένου.* Ἡ στάση ἀπέναντι στὸν ξένο δὲν πρέπει νὰ εἶναι μόνον στάση φιλοξενίας καὶ ἀγάπης, ἀλλὰ καὶ στάση δικαιοσύνης: Ἰσραηλίτες καὶ ξένοι εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου: «Δικαιώσις μία ἔσται προσηλύτῳ καὶ τῷ ἐγχωρίῳ»⁸.

Θὰ πρέπει ἐν τούτοις νὰ σημειωθεῖ ὅτι στὸ Ἰσραὴλ δὲν ὑπῆρχε πάντοτε σεβασμὸς τῆς ἐτερότητας τοῦ ξένου. Δὲν ἔλειψαν ποτέ στὸ Ἰσραὴλ οἱ φονταμενταλιστικές μερίδες, οἱ ὁποῖες ἐταύτιζαν τὸν ἀλλόφυλο καὶ τὸν ξένο μὲ τὸν ἐχθρὸ καὶ τὸν ἄθεο καὶ ἀπέφευγαν τὸν συγχρωτισμὸ μὲ αὐτόν⁹.

Γιὰ τὸν χριστιανὸ ἡ ἐννοια τοῦ πρόσφυγα καὶ τοῦ ξένου προσλαμβάνει μιὰ βαθύτερη σημασία, ἀφοῦ ὁ Χριστὸς ταυτίζεται μὲ τὸν ξένο. Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ πρῶτος πρόσφυγας στὴν Καινὴ Διαθήκη, διωκόμενος καὶ ἀπειλούμενος γιὰ τὴ ζωὴ Του ἀπὸ τὴ στιγμή τῆς Σαρκώσεως Του μέχρι τὴ στιγμή τῆς Σταυρικῆς Του Θυσίας¹⁰.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ γιὰ τὸν ξένο εἶναι ριζοσπαστικὴ. Μὲ τὴν παραβολὴ τοῦ Καλοῦ Σαμαρείτου¹¹ στὴν ὁποία ὁ ξένος ταυτίζεται μὲ τὸν «πλησίον», καὶ μὲ τὴν περιγραφή τῆς Μελλούσης Κρίσεως¹², στὴν ὁποία ἡ στάση μας ἐναντι τῶν ξένων, τῶν πεινασμένων, τῶν διψασμένων καὶ τῶν φυλακισμένων ἀνάγεται σὲ ἀποφασιστικὸ κριτήριον

* Ἀπόσπασμα ἀπὸ Εἰσήγηση στὸ Ἱερατικὸ Σεμινάριο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος (22.10.2002).

αιωνίας δικαίωσης ή καταδίκης. Ὁ ξένος δὲν τίθεται πλέον ἀπλῶς ὑπὸ τὴν προστασία τοῦ Θεοῦ¹³. Ὁ Θεὸς ταυτίζεται μὲ τὸ πρόσωπο τοῦ ξένου! «Ὅ,τι ἐκάνατε σέ ἕνα ἀπὸ τούτους τοὺς ἀσήμαντους ἀδελφούς μου, σ' ἐμέ τὸ ἐκάνατε»¹⁴. Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν ξένο, ἐπομένως, δὲν εἶναι μιὰ ἀπλή νομικὴ διάταξη. Δὲν εἶναι ἕνα ἀπλό ἠθικὸ καθήκον καὶ δὲν ἔχει χαρακτήρα ἀνθρωπιστικὸ ἢ συναισθηματικὸ. Δὲν εἶναι πολὺ περισσότερο μιὰ ἀξιόμισθη «ἐμπορικὴ» πράξη μὲ ἐλπίδα ἀνταποδόσεως ἀπὸ

μέρους τοῦ Θεοῦ¹⁵. Γιὰ τὸν Χριστιανὸ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν ξένο εἶναι ἀγάπη πρὸς τὸ Θεῖο Πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ καὶ δι' Αὐτοῦ καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ Πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος. Εἶναι κοινωνία μὲ τὸν Θεόν. Εἶναι ἕνας τρόπος ἀναστροφῆς μὲ τὸν Χριστό. Εἶναι τρόπος ζωῆς ἐν Χριστῷ. Εἶναι ἡ ἔκφραση τοῦ χριστιανικοῦ τρόπου ζωῆς, ὅπως μᾶς τὴν ἐδίδαξε ὁ Θεὸς τῆς Ἀγάπης. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ καὶ δὲν ἐπιβάλλεται ὡς προσ-

ταγή, οὔτε βιοῦται ὡς ἠθικὸ καθήκον, οὔτε ἐκτελεῖται ὡς ἀγγαρεία, ἀλλὰ ἐπιδιώκεται ἄνευ γογγυσμῶν καὶ μετὰ ζήλου¹⁶. Ἡ φιλοξενία εἶναι θεῖο χάρισμα καὶ οἱ πιστοὶ πρέπει νὰ τὸ διαχειρίζονται ὡς «καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος Θεοῦ»¹⁷. Στὴν Καινὴ Διαθήκη δίνεται ιδιαίτερη σωστικὴ σημασία

στὴν «ξενία», τὴν «φιλοξενία», τὸ «ξενίζεῖν», τὸ «ξενοδοχεῖν», «συνάγειν» καὶ «ὑπολαμβάνειν». Δὲν ἔχομε δηλαδὴ στὸν Χριστιανισμό μιὰ ἀπλή καὶ παθητικὴ ἀνεκτικότητα τῆς ἐτερότητας τοῦ ξένου, ἀλλὰ μιὰ δυναμικὴ κατάφαση τοῦ προσώπου του, ἐκφραζόμενη μὲ κοινωνία ἀγάπης, μιὰ στάση ἰσότητος καὶ ἀπόλυτου σεβασμοῦ τοῦ προσώπου καὶ τῆς ἰδιοπροσωπίας τοῦ ξένου. Γιὰ τὸν χριστιανὸ ὁ σεβασμὸς τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, ἡ ἀναγνώριση τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ στὸ πρό-

Ἡ φιλοξενία τοῦ Ἀβραάμ (Α. Ρουμπλιώφ, 1411)

σωπο τοῦ ξένου καὶ κατὰ συνέπεια ἡ ἀπόρριψη κάθε μορφῆς συμπεριφορᾶς ποὺ προσβάλλει, ὑποβιβάζει, ἀδικεῖ ἢ ἀπειλεῖ μὲ ἀφανισμό τὴν εἰκόνα αὐτῆ τοῦ Θεοῦ, εἶναι ζήτημα γνησιότητος τῆς πίστεως του καὶ βεβαίωσης γιὰ τὴν ὀρθὴ πορεία του ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ Χριστοῦ, τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας.

Ἄλλωστε καὶ οἱ ἴδιοι οἱ χριστιανοὶ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας μέχρι σήμερα αἰσθάνονται πὼς

εἶναι στὸν κόσμον αὐτὸ «ξένοι καὶ παρεπίδημοι»¹⁸, «πάροικοι καὶ παρεπίδημοι»¹⁹. Οἱ διωγμοὶ δὲν ἔλειψαν στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, οὔτε οἱ στάσεις δυσμενῶν διακρίσεων πρὸς τοὺς χριστιανοὺς ἀπὸ μέρους τῶν ἀρχόντων τοῦ κόσμου τούτου. Τὸ δέντρο τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ποτισμένο μὲ τὸ αἷμα τῶν Μαρτύρων,

που διώκονται για την πίστη τους και από την Διαφώτιση μέχρι σήμερα οι δυσμενείς διακρίσεις και οι κοινωνικοί αποκλεισμοί των χριστιανών βρίσκονται στην ήμερήσια διάταξη της λογοκρατούμενης κοινωνίας.

Το βίωμα της *ξενότητας* σε συνδυασμό και με την ελληνική παράδοση φιλοξενίας κατέστησε ήδη στην πρώτη Έκκλησία την χριστιανική κοινότητα της Κορίνθου πασίγνωστη για το «*μεγαλοπρεπές της φιλοξενίας ήθος*»²⁰. Ένα ήθος που έχαρακτήριζε άλλωστε όλες τις χριστιανικές κοινότητες της πρώτης Έκκλησίας, αλλά και τους μοναχούς και τους ασκητές: Αυτό δε που συνιστά την ειδοποιό διαφορά της χριστιανικής στάσεως έναντι του ξένου από παρόμοιες θρησκευτικές ή ανθρωπιστικές τοποθετήσεις είναι ότι, σύμφωνα με τη διδασκαλία της Έκκλησίας μας, ο «*ξένος*», είτε είναι όμοεθνής είτε είναι άλλοεθνής, είτε είναι όμόθρησκος είτε είναι αλλόθρησκος, είτε είναι άνδρας είτε είναι γυναίκα, είτε είναι μαύρος είτε είναι κίτρινος είτε είναι λευκός, είναι αδελφός μας²¹, γιατί όλοι έχουμε κοινό Πατέρα το Θεό και όλοι είμαστε παιδιά του, σε οποιαδήποτε «*αύλη*» και αν ανήκει προσωρινώς ο καθένας²². Με τον ξένο έχουμε κατά κάποιον τρόπο μιὰ συγγένεια έξ υίοθεσίας.

Πολυάριθμες είναι οι ματυρίες για την φιλοξενία που προσέφεραν οι τοπικές Έκκλησίες προς τους ξένους και παρεπιδήμους. Ο Παλλάδιος μᾶς εξιστορεί ότι ξενοδοχεία λειτουργούσαν όλο το χρόνο κοντά στους Ναούς. Ήταν ή ένορΙΑ με τὰ ειδικὰ της διακονήματα και οι ένοριτες που «*έδεξιούντο*» στα ξενοδοχεία αυτά τους ξένους, οι όποιοι μπορούσαν να παραμείνουν φιλοξενούμενοι όσο ήθελαν, μέχρις ότου από μόνοι τους αποφασίσουν να αναχωρήσουν: «*κᾶν ἐπὶ διετίαν ἢ τριετίαν μείναι θελήσῃ, μέχρις οὗ αὐθαίρετος ἀναχωρήσαι θελήσῃ*». Την πρώτη εβδομάδα είχε δικαίωμα ο φιλοξενούμενος «*έν ἀργία διάξαι*». Μετά την εβδομάδα του έδιδετο διακόνημα: Μπορούσε να απασχοληθεί εργαζόμενος «*έν ἔργοις, ἢ έν κήπῳ, έν ἀρτοκοπιῶ ἢ έν μαγειρείῳ*». Ο Παλλάδιος μᾶς διασώζει όμως και μιὰ μαρτυρία πολύ ση-

μαντική: «*Αν ο φιλοξενούμενος ήταν αξιόλογος άνθρωπος και άνθρωπος τῶν γραμμάτων, δέν τόν έστελναν να εργασθῆ στον κήπο ἢ στο μαγειρείο, αλλά στη βιβλιοθήκη για μελέτη!* Έμεις σήμερα στέλνουμε τους πρόσφυγες με πανεπιστημιακά προσόντα να δουλέψουν ως ανειδίκευτοι στις οικοδομές.

Παραδείγματα Διακονίας της Έλληνικής Έκκλησίας

Αλλά στις ήμέρες μας ή Έκκλησία συνεχίζει να είναι αλληλλέγγυος με όλους όσοι αναγκάζονται κάτω από ανυπόφορες πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές περιστάσεις να εγκαταλείψουν τή χώρα τους, τον πολιτισμό τους, την οικογένειά τους, τους φίλους και τους γνωστούς τους, την περιουσία τους και την εργασία τους και να αναζητήσουν στη Χώρα μας τή δυνατότητα μιᾶς νέας ζωής. Η Έκκλησία δέν επιχειρηματολογεί με αριθμούς και στατιστικές, γιατί πίσω από τις στατιστικές και τους αριθμούς τῶν μεταναστών, λαθρομεταναστών, αιτούντων άσυλο και προσφύγων κρύβονται προσωπικές και οικογενειακές τραγωδίες, ιστορίες φόβου και πόνου, απόγνωσης και ματυρίου. Δράματα βιαίως σκορπισμένων οικογενειῶν, που τὰ μέλη τους άγνωστῶν ποιός από την οικογένεια έχει ήδη χαθεῖ και ποιός και ποῦ και πῶς έπιβιώνει. Η Έκκλησία δέν καθορίζει τή στάση της απέναντι στον ξένο που φθάνει στην πόρτα της ανάλογα με τὸ αν είναι αυτός πρόσφυγας ἢ οικονομικός μετανάστης και λαθρομετανάστης, γιατί γνωρίζει πῶς κανείς δέν εγκαταλείπει χωρίς λόγο οικείους και οικεία για να ξενιτευθεῖ με κίνδυνο της ζωής του και άβεβαιότητα για τὸ μέλλον του. Η Έκκλησία δέν μπορεί να συμβιβασθεῖ με τὸ γεγονός ότι άνθρωποι που παίρνουν τὸν δρόμο για τήν έλευθερία υπό τις συνθήκες που όλοι μας από τὸν τύπο γνωρίζουμε, με υπέρογκες άμοιβές στους λαθροδιακινητές, με κίνδυνο να πέσουν θύματα βίας, να ανατιναχθοῦν από νάρκες στον Έβρο ἢ να πνιγοῦν με κάποιον σαπιοκάραβο ἢ να άράξουν σε κάποια άκατοίκητη βραχονησίδα του Αἰγίου, αν σταθοῦν τυ-

χεροί και φθάσουν σε κάποια πολιτισμένη και χριστιανική χώρα, είτε αυτή είναι ή Ελλάδα είτε είναι ή οποιαδήποτε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αντί για την ποθητή ελευθερία οδηγούνται στα κρατητήρια, στην πλειοψηφία τους εν συνεχεία απελαύνονται ή εφόσον με τον όποιονδήποτε τρόπο, νόμιμο ή παράνομο, κατορθώσουν να παραμείνουν στη χώρα, εγκαταλείπονται στην τύχη τους.

Η Εκκλησία είναι ήδη δραστηριοποιημένη τόσο σε επίπεδο Ιερῶς Αρχιεπισκοπῆς και Ιερῶν Μητροπόλεων, ιδιαίτερα τῶν παραμεθορίων, ὅπου συνήθως αποβιβάζονται οἱ μετανάστες και οἱ πρόσφυγες, ὅσο και σε επίπεδο Ἐνορίας, ιδιαίτερα στα μεγάλα αστικά κέντρα και στις ἄλλες περιοχές, ὅπου τελικῶς καταλήγουν και συγκεντρώνονται οἱ μετανάστες. Στις περισσότερες τῶν περιπτώσεων ἡ Ἐκκλησία ἀπετέλεσε τὸν Σταθμὸ Πρώτων Κοινωνικῶν και Ὑλικῶν Βοηθειῶν πρὸς τοὺς νεοαφικνούμενους μετανάστες, προσφέροντας ἰματισμό, τροφή, θαλπωρή, ψυχολογική στήριξη, και ὅπου αὐτὸ εἶναι δυνατὸ και προσωρινή πρώτη στέγαση. Γιὰ νὰ ἀναφερθῶ σε δύο παραδείγματα: Ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν προσέφερε με ἐντολὴ τοῦ Μακαριωτάτου στοὺς Κούρδους πρόσφυγες πὺ εἶχαν ἐγκατασταθεῖ στὴν Πλατεία Κουμουνδούρου καθημερινὰ γεύματα ζεστοῦ φαγητοῦ, με ἀριθμὸ μερίδων πὺ ἐκυμαίνοντο ἀπὸ 600 ἀρχικῶς μέχρι 1300 ἀργότερα. Ἡ σίτηση σταμάτησε ὅταν ἡ Ἀστυνομία κάποιου πρωῖνὸ τοὺς ἀπέμακρυνε πρὸς ἄγνωστη κατεύθυνση. Τὸ Γραφεῖο μας ἔχει πληροφορίες γιὰ Ἱερὲς Μητροπόλεις και Ἱερὲς Μονές, οἱ ὁποῖες πέραν τῆς πρώτης ὑλικῆς βοήθειας φιλοξενοῦν ἐπὶ μακρὸ χρονικὸ διάστημα πρόσφυγες. Γνωρίζομε ἀκόμη περίπτωση, κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ οἰκεῖος Μητροπολίτης, ὁ ὁποῖος παρεκάλεσε νὰ μείνει ἀνώνυμος, προσέφερε τὸ Ἐπισκοπεῖο του γιὰ τὴ φιλοξενία προσφύγων.

Σὲ ἐπίπεδο Ιερῶς Συνόδου ἡ προσφορὰ ὑπηρεσιῶν πρὸς τοὺς κάθε κατηγορίας ἀλλοδαπούς: ἰκέτες ἀσύλου, ἀναγνωρισμένους πρόσφυγες, οικονομικοὺς μετανάστες, λαθρομετανάστες, μετανάστες ὑπὸ νομιμοποίηση, προσφέρεται ἀπὸ τὴν Ὑπηρεσία τοῦ Γραφείου

μας πὺ εἶναι γνωστὴ ὡς «*Οἰκουμενικὸ Πρόγραμμα Προσφύγων*». Ἐπειδὴ οἱ ἀνάγκες εἶναι πολλές και οἱ διαθέσιμοι πόροι ἀπὸ ὀλίγοι ἔως ἐλάχιστοι, ἡ Ὑπηρεσία μας φροντίζει κατὰ καιροὺς νὰ ἐκπονεῖ εἰδικὰ προγράμματα στα πλαίσια σχετικῶν προκηρύξεων ἀπὸ τὴν Ευρωπαϊκὴ Ἐνωση και με τὸν τρόπο αὐτὸ νὰ ἐπεκτείνει σημαντικῶς και νὰ βελτιώνει ποιοτικῶς τὶς δραστηριότητές της.

Σημειώσεις

1. Αἰμιλιανοῦ Τιμιάδου, Μητροπολίτου Καλαβρίας, *Ποιμαντικὴ τοῦ Μετανάστου*, Ἀθῆναι 1965, σελ. 12.

2. Ἡ προσταγὴ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Ἀβραάμ εἶναι: «*Ἐξέλθε ἐκ τῆς γῆς σου και ἐκ τῆς συγγενείας σου και ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου και δεῦρο εἰς τὴν γῆν, ἣν ἄν σοι δείξω*» (Γένεσις 12, 1).

3. Ψαλμὸς 136.

4. Ἐξοδος 3, 7-8.

5. Ἐξοδος 3, 8, 13, 5, 33,3. Ἀριθμοὶ 13,28. Δευτερονόμιον 6, 3. Ἰησοῦς 5, 6. Σοφία Σιράχ 46,8. Ἱερεμία 11,5. Βαροῦχ 1,20. Ἰεζεκιήλ 20,6 και 15.

6. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη διακρίνει ἀνάμεσα στοὺς περαστικούς ξένους, τοὺς παρεπιδημοῦντες, και τοὺς μετοίκους και ἐγκατεστημένους ξένους, τοὺς «gerim». Οἱ πρῶτοι εἶναι ἄξιοι σεβασμοῦ και δικαιοῦνται φιλοξενίας.

7. Λευϊτικὸν 19, 33

8. Λευϊτικὸν 24, 22.

9. «*Και πάροικος και ἀλλογενῆς οὐ παροικήσει αὐτοῖς ἔτι*». Ψαλμὸς Σολομώντος 17, 28.

10. Ἰωάννου 1, 11.

11. Λουκᾶ 10, 30-37.

12. Ματθαίου 25, 31-46.

13. Αὐτὸ συνέβαινε και σε ἄλλες θρησκείες, ἰδίως ὅμως στὸν κόσμον τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος.

14. Ματθαίου 25, 40.

15. «*Δανεῖζει Θεῶ ὁ ἐλεῶν πτωχὸν και τὸ δόμα αὐτοῦ ἀνταποδώσει αὐτῶ*» (Παροιμίαι, 19, 17).

16. Πρὸς Ρωμαίους 12, 13.

17. Α' Πέτρου 4, 9-10.

18. Πρὸς Ἑβραίους 11, 13.

19. Α' Πέτρου 2, 11.

20. Κλήμεντος, Α' Κορινθίους 1, 2.

21. Πρὸς Γαλάτας 3, 28.

22. «*Και ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης...*» (Ἰωάννου 10, 16).

ΝΕΕΣ ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ β'

Πρὸς μία νέα ἀνθρωπολογία;

Δρ. Κων. Β. Ζορμπᾶ
Θεολόγου-Κοινωνιολόγου

4. Πρὸς μία νέα ἀνθρωπολογία;

Τὰ παραπάνω μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ ἀναρωτηθοῦμε καὶ νὰ ἀπαντήσουμε στὸ ἐρώτημα: Βαδίζουμε πράγματι πρὸς μία νέα ἀνθρωπολογία; Γιὰ πρώτη φορά στὴν ἱστορία ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ μία διεύθυνση, ἡ ὁποία δὲν προσδιορίζει κανένα τόπο. Στὶς παλαιότερες κοινωνίες οἱ ἀνθρωποὶ εἶχαν ἀναφορά τὸν τόπο. Ὁ συνθετικὸς κρῖκος βασιζόταν στὴν ἀπόσταση. Σήμερα τὸ Διαδίκτυο μπορεῖ νὰ μᾶς ἀπελευθερώσει ἀπὸ τὸν περιορισμὸ τοῦ τόπου καὶ νὰ μᾶς κάνει μιὰ κοινωνία, ἡ ὁποία θὰ εἶναι «συνδεδεμένη» μὲ τὸ e-mail καὶ τὸ World Wide Web, τὴν κοινωνία τῶν συμφερόντων μας¹⁶. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι βρισκόμαστε στὴν ἐποχὴ τοῦ «Τρίτου Κύματος»¹⁷, ὅπως περιγράφεται στὸ πασίγνωστο βιβλίο τοῦ μελλοντολόγου Ἄλβιν Τόφλερ, πού στὴν Ἀμερικὴ τὸ διαβάζουν ὅσο καὶ τὸ Ἀμερικανικὸ Σύνταγμα. Μέσα στοὺς 11 τόμους του περιγράφεται τὸ αὔριο τοῦ πλανήτη, οἱ ἐπιτυχίες ἀλλὰ καὶ ἡ δυστυχία. Ἡ τεχνολογία τοῦ Διαδικτύου ἀναμειγνύει τὸ ψευδὲς καὶ τὸ ἀληθινό. Βρισκόμαστε στὴν ἐποχὴ τῆς εἰκονικῆς ὑπόστασης¹⁸, τῆς πορνογραφίας¹⁹, τῆς ἐγκληματικότητας, καὶ ἄλλων προβλημάτων γιὰ τὸ ποιὸς εἶμαι τελικὰ ἐγὼ μέσα στὸ Διαδίκτυο, καὶ θέτουν ἓνα σύνολο νέων ἠθικῶν διλημμάτων: Ποιὰ ἢ σχέση μεταξύ τοῦ εἰκονικοῦ καὶ τοῦ φυσικοῦ σώματος; Τί κρύβεται πίσω ἀπὸ τὴν ἀπιστία; Εἶναι ἡ ἀπιστία σωματική; Ἡ ἀπιστία γίνεται μὲ τὸ κεφάλι ἢ μὲ τὸ σῶμα; Εἶναι ἡ ἐπιθυμία ἢ ἡ πράξη;

Βρισκόμαστε ἐνώπιον ἐνὸς νέου καθεστῶτος τοῦ «πολίτη τοῦ κόσμου» ἢ τῆς

«ἀνθρωπολογίας τοῦ Σιάτλ». Μέχρι τώρα πιστεύαμε ὅτι οἱ δημοκρατικὲς ἀπαιτήσεις συνδέονταν μὲ τὴ συλλογικότητα. Σήμερα μὲ τὴν παγκοσμιοποίηση αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ λειτουργήσει. Ἡ περίπτωση στὸ Σιάτλ μᾶς ἐπιβεβαιώνει ὅτι ὑπάρχουν σήμερα νέες μορφὲς συλλογικότητας. Οἱ Ἴατροὶ χωρὶς Σύνορα, ἡ Διεθνὴς Ἀμνηστία, ἡ Γκρίν Πής, καὶ ἀμέτρητες ἄλλες μὴ κυβερνητικὲς ὀργανώσεις δημιουργοῦν ἓνα τεράστιο συλλογικὸ κίνημα στὸν «κυβερνοχώρο». Ὅλα αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἦσαν γιὰ πολλὰ χρόνια σκόρπια βρέθηκαν ξαφνικὰ συγκεντρωμένα καὶ δημιουργοῦν μιὰ νέα λερναία ὕδρα. Πῶς περάσαμε ἀπὸ τὴν ἀτομικότητα στὴ συλλογικότητα; Τὸ Διαδίκτυο ἦταν ἐκεῖνο πού προσέφερε αὐτὴ τὴ νέα συλλογικότητα. Οἱ ὁμάδες προέρχονται ἀπὸ διαφορετικὰ μέρη τοῦ κόσμου, ἀπὸ ἐργατικὰ συνδικάτα ἢ περιβαλλοντικὲς ὀργανώσεις, διάφορες κινήσεις πολιτῶν. Ἀλλὰ μέσα στὶς ὁμάδες αὐτές, ὅσοι βρεθήκατε μπροστὰ στὴ τηλεόραση, θὰ εἶδατε καὶ τὸν γκουρού νὰ ἀντιστέκεται μέσα στὸν ἀνώνυμο πλῆθος. Μὲ ἄλλα λόγια στὴ νέα αὐτὴ ἀνθρωπολογία τῶν ἀκτιβιστῶν²⁰ δὲν ὑπάρχει ἡγέτης, ἱεραρχία ἢ κάποια ἰδεολογία²¹. Δὲν ὑπάρχει τίποτε, ἀλλὰ ὑπάρχουν κι ὅλα.

Τὸ Διαδίκτυο ἀπὸ ἐργαλεῖο ἀγορᾶς μετατράπηκε σὲ ἐργαλεῖο ἐνὸς μοντέρνου κοινωνικοῦ ἀκτιβισμοῦ πού βαπτίσθηκε πρόσφατα ὡς «cyber activism» καὶ ἔθεσε νέους ὅρους σύγκρουσης συμφερόντων μὲ ἓνα παγκόσμιο ἀκροατήριο. Αὐτές οἱ ἐξελίξεις τροφοδοτοῦνται ἀπὸ τὴν ἀναζήτησιν τοῦ κέρδους, τῆς μεγιστοποίησης, τῆς ἀποδοτικότητας ὑπακούοντας στὴ λογικὴ τοῦ Διαδικτύου, λογικὴ πού ἐξα-

πλώνεται σέ όλους τούς τομείς τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, ἀκόμη καί μέσα στίς θρησκείες.

5. Ἀντί ἐπιλόγου

Κλείνοντας θά ἐπιθυμούσαμε νά κάνουμε μερικές γενικές παρατηρήσεις:

1. Μιά πρώτη ἀναφορά θά πρέπει νά γίνει γιά νά διακρίνουμε τή θρησκεία ἀπό τήν δομή τῶν νέων θρησκείων, πού ἐκφράζονται ὡς καταστροφικές λατρεῖες καί ἀποτελοῦν ἕνα κοινωνικό κακό.

Ἡ Θρησκεία:

- * ἀφορᾷ τή σχέση μεταξύ ἀνθρώπου-Θεοῦ
- * ἔχει παράδοση·
- * ἔχει μιᾶ θρησκευτική κοινότητα·
- * δίδει ἐλευθερία ἐπιλογῆς στά μέλη τῆς·
- * ἔχει προεκτάσεις στό κοινωνικό σύνολο·

Καταστροφικές λατρεῖες – χαρακτηριστικά τους:

- * ἡ πίστη δέν ἀπευθύνεται στόν Θεό ἀλλά στόν ἄνθρωπο, στόν δηλωμένο ὡς φωτισμένο καί χαρισματικό ἡγέτη·
- * ἡ αὐταρχικότητα, καθώς καί ὁ πλήρης ἐλεγχος τῶν διαφόρων κατηγοριῶν καί διαβαθμίσεων τῶν μελῶν τῆς·
- * ἡ ἀποκλειστικότητα στόν προσδιορισμό τοῦ νοήματος τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία μόνο αὐτή μπορεῖ νά διδάσκει ποιός εἶναι ὁ προσδιορισμός αὐτός, χωρίς νά ἀφήνει περιθώρια ἀτέλειαι στήν ἀνθρώπινη φύση καί συμπεριφορά.

2. Σήμερα θά ἀναγκαστοῦμε νά ὀρίσουμε ἕνα νέο πλαίσιο διαπροσωπικῶν σχέσεων καί λειτουργίας τῶν θεσμῶν. Θά μοῦ ἐπιτρέψετε νά δανεισθῶ κάποιες σκέψεις ἀπό τὸ βιβλίο τοῦ Τριωδίου. Ἡ ἀνθρωπολογία τοῦ Τριωδίου εἶναι μιᾶ διαφορετική πρόταση ἀπό αὐτήν πού προτείνεται ἀπό τούς «γκουροὶ» τοῦ Διαδικτύου, δηλαδή τὸν «*homo informatikus*». Ὁ «*ἄνθρωπος τῆς ἐρημικῆς ἐσωτερικότητας*», ὁ «*φιλοκαλικὸς ἄνθρωπος*»²² προβάλλει σήμερα ὡς πρότυπο τὴν εἰκόνα ἐκείνου τοῦ ἀνθρώπου πού ἡ Ὁρθοδοξία θεωρεῖ ὡς ἀποστολή τῆς νά διαζωγραφῆσει καί νά μπορέσει καί ἡ μαρ-

τυρία τῆς νά μετατραπῆ σέ *Βιοκαλία*²³. Εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὰ τὰ τελευταῖα λόγια στήν κινηματογραφική ταινία τοῦ μοναδικοῦ ὀρθόδοξου σκηνοθέτη Α. Tarkowski γιά τὸν μεγάλο ἀγιογράφο Andrei Roublen: «*Ἡ Εἰκόνα τῆς φιλοξενίας τοῦ Ἀβραάμ ἀποκαλύπτει τὴν καταλλαγή ἀνάμεσα στό τέλος μίας ἐποχῆς πού δέν ἔχει λόγο νά ἐκφρασθεῖ. Ἡ Εἰκόνα ἔρχεται ὡς ἕνα Πάσχα. Περιγράφει τὸν θάνατο τῆς φαντασίας καί μαζί του πεθαίνουν οἱ προσωπικές μας φαντασιώσεις. Μετὰ ἀκολουθεῖ ἡ Ἀνάσταση τῆς ἀλήθειας τῆς Εἰκόνας, ἡ προσωπική μας Ἀνάσταση, ὅπου ὁ ἄνθρωπος θά μπορέσει νά δεῖ μέ γυμνοὺς ὀφθαλμοὺς τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ*». Ἐδῶ γινόμαστε μάρτυρες τοῦ τέλους μιᾶς συγκεκριμένης γλώσσας καί τῆς γέννησης μιᾶς νέας γλώσσας στό χῶρο τῆς ἀγιογραφίας. Ἄραγε τί θά μπορούσαμε νά ποῦμε γιά τὸ σήμερα; Τὸ εἶδωλο τῆς σημερινῆς ἐποχῆς μας προσκρούει στό σκάνδαλο τοῦ προσώπου καί ἡ Εἰκόνα εἶναι ἡ βεβαίωση τοῦ προσώπου, δηλαδή τῆς ἐλευθερίας. Ὁ ἄνθρωπος γίνεται ὁ ἴδιος «*τόπος Θεοῦ*» καί τόπος Θεοῦ σημαίνει καί τόπος ἀνθρώπων. Καί ἡ ἀπελευθερωτική ἱκανότητα τῆς Εἰκόνας βρίσκεται στό σημεῖο ἐκεῖνο πού ὁ ἄνθρωπος δέν μπορεῖ νά κατανοήσει τὴν Εἰκόνα ὡς ἄτομο ἀλλὰ μέσα ἀπὸ τὴ σχέση του μέ μιᾶ κοινότητα πού μοιράζεται τὴ σκέψη καί τὸν λόγο. Καί ἐδῶ κρύβεται τὸ μυστικὸ πού ἡ ἀγιογραφία κλήθηκε νά ἀποτυπώσει τὴ μορφή ἑνὸς ἀγίου ὡς τοῦ ἰδανικοῦ ἀνθρώπου καί νά ἀποδώσει εἰκονογραφικὰ τὴν **ἐρημο** καί τὸν **κόσμο**, δηλαδή δύο διαφορετικοὺς καί ἀντίθετους πόλους πού σφραγίζουν τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου²⁴.

3. Ὁ κόσμος τοῦ «*κυβερνοχώρου*» μοιάζει νά ἔχει χάσει τὴν ὑπερχρονική διάσταση τῆς ἐλπίδας καί ἐπιμένει σέ ἕνα ὑποχρεωτικό μηδενισμό τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς. Μᾶς θυμίζει τὴν εἰκόνα τοῦ Τριωδίου, ὅπου ὁ Ἀδάμ «*ἐκάθησεν ἀπέναντι τοῦ Παραδείσου, καί τὴν ἰδίαν γύμνωσιν θρηγῶν ὠδύρετο...*». Ὁ ἄνθρωπος μπροστὰ στήν εἰκόνα τοῦ φορητοῦ-προσωπικοῦ Η/Υ ἐγκλωβίζεται, χάνεται, τοῦ κλέβουν τὴν «*θεοῦφαντον στολήν*», «*τὸ πρωτόκτιστον κάλλος καί τὴν εὐπρέπειαν*». Τὸ Δια-

δίκτυο δέν μπορεί νά ἐξυπηρετήσῃ τὸ οὐτοπικὸ ὄραμα μιᾶς ἀρμονικῆς κοινωνίας, ὅπου ὁ καθένας θὰ μπορέσῃ νά στηριχθεῖ στὸν ἄλλον²⁵. Μπροστὰ στὸ «νεκρόφιλο» Διαδίκτυο²⁶ ἡ Ὁρθοδοξία τὴν περίοδο αὐτὴ ἔχει νὰ μᾶς προσφέρει ἓνα ἀληθινὸ ἀναστάσιμο ὄραμα²⁷: τὸ ὄραμα τῆς ἀληθινὰ κοινωνούμενης ἐμπειρίας, πού συγκροτεῖ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνία τῶν σχέσεων. Εἶναι ἡ μοναδικότητα τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας πού μᾶς φέρνει καὶ πάλι μπροστὰ στὴν Παραβολὴ τοῦ Ἀσώτου: «*Δὸς μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας, καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον*»²⁸ λέγει ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς. Ὁ βίος: αὐτὸ πού χρειάζεται νά ζήσει ὁ ἄνθρωπος. Ἡ οὐσία: τὸ εἶναι μου. Ὁ ἄσωτος «*διεσκόρπισεν*» τὴν οὐσία του. Δαπανοῦμε, καταναλώνουμε τὸ εἶναι μας, τὸ πρόσωπό μας, τὴ μοναδικὴ περιουσία πού μᾶς ἀνήκει καὶ μάλιστα σὲ χώρα ξένη, τὴν «*κυβερνοχώρα*», ὅπου «*οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ*». Ὁ Ἅγιος Ἀνδρέας τῆς Κρήτης θὰ μᾶς ὑπενθυμίσει μὲ ἓνα διαφοροτικὸ τρόπο στὸ ποίημά του ὅτι «*αὐτοεἰδωλον ἐγενόμην τοῖς πάθεσι τὴν ψυχὴ μου*». Εἶναι ἡ φωνὴ πού μᾶς θυμίζει καὶ πάλι ὅτι δέν πρέπει νά κάνουμε εἰδωλα. Καὶ εἰδωλο μπορεῖ νά εἶναι ἡ κοινωνία, ἡ ἐλευθερία, ὁ πολιτισμὸς, ἡ θρησκεία, πολὺ δὲ περισσότερο ὁ ἑαυτός μας, νά ὀδηγοῦμε τὸν ἑαυτό μας μακριὰ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο.

4. Οἱ νέες προκλήσεις φέρνουν καὶ πάλι τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μπροστὰ στὸ δίλημμα τῆς χρήσης τοῦ λόγου γιὰ τὸν Λόγο στὴν ἐποχὴ μας. Κανεὶς δὲ μπορεῖ νά ἀμφισβητήσῃ τὴν χρήση —καὶ ὄχι τὴν κατάχρηση— τῆς τεχνολογίας. Περιττὸ νὰ προσθέσουμε τὸ ἀνοιγμα τῶν Πατέρων στὴν ἐπιστημονικὴ σκέψη τῆς ἐποχῆς τους. Οἱ σκέψεις τους ἀποτελοῦν ὀδηγὸ γιὰ τὸ σήμερον. Ὁ Μέγας Βασίλειος γράφει: «*Ἡ ὁμοίωσις ὁμως δέν ἐπιτυγχάνεται χωρὶς τὴν γνώση, ἡ δὲ γνώση δημιουργεῖται μὲ τὴν διδασκαλία ... ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀλήθεια δύσκολα συλλαμβάνεται, πρέπει ἀπὸ παντοῦ νά τὴν ἐξιχνιάσωμεν. Ὅπως οἱ τέχνες, ἔτσι καὶ ἡ ἀπόκτηση τῆς εὐσέβειας ἀυξάνεται μὲ τὶς μικρὰς προσθήκες, τίποτε δέν πρέπει νά παραβλέπουμε ἀπὸ ὅσα μᾶς ὀδηγοῦν στὴν γνώση*»²⁹. Αὐτὸ τὸ πανταχό-

θεν μᾶς δίδει σήμερον τὴ δυνατότητα νά τολμήσουμε. Καὶ ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἔχει τολμήσει καὶ στὸν χώρον τοῦ Διαδικτύου. Εἶναι ἀνάγκη νά παραμείνουμε ἀνοιχτοὶ καὶ ἐποικοδομητικοὶ στὸ διάλογο. Τὸ σταυροαναστάσιμο ἦθος ἐπιβάλλει εἰλικρινὴ σεβασμὸ πρὸς τὶς ἰδιαιτερότητες τῶν ἄλλων. Μέσα στὸ κλίμα αὐτὸ ἀπαιτοῦνται νηφάλια κατανόηση, ἡρεμὴ κριτικὴ ἀντιμετώπιση καὶ συνέπεια.

Κι αὐτὸ ἀποκαλύπτεται μέσα ἀπὸ τὸν Κατηχητικὸ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου τὴν ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως, ὅπου ὁ Κύριος «*δέχεται τὸν ἔσχατον καθάπερ καὶ τὸν πρῶτον... καὶ τὸν ὑστερον ἐλεεῖ καὶ τὸν πρῶτον θεραπεύει, καὶ κείνῳ δίδωσι καὶ τούτῳ χαρίζεται καὶ τὰ ἔργα δέχεται καὶ τὴν γνώμην ἀσπάζεται καὶ τὴν πράξιν τιμᾷ καὶ τὴν πρόθεσιν ἐπαινεῖ. Οὐκοῦν, εἰσέλθετε πάντες...*» εἰς τὸ Διαδίκτυο τοῦ Θεοῦ!

Σημειώσεις

16. Ἐφημ. «*Τὸ Βῆμα*», σελ. 66/18.
17. «*Τεχνοευαγγέλιο*» γιὰ τὸν κόσμον τῆς τρίτης χιλιετίας, Ἐφημ. «*Καθημερινή*», 9.7.1995, σελ. 17.
18. Εἰκονικὴ Ὑπόστασις, Ἐφημ. «*Καθημερινή*», 9.7.1995, σελ. 27.
19. Βλ. Ἐφημ. «*Τὸ Βῆμα*», 17.3.1996, σελ. 36.
20. Ἀξίζει νά σημειωθεῖ ὅτι ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο παρουσιάζεται «*ὁ πολιτικὸς λόγος εἶναι συνήθως ἀλλοπρόσαλλος*». Ἐφημ. «*Ἐλευθεροτυπία*», 25.2.2000.
21. Βλ. τὴ συνέντευξη τοῦ διάσημου Γερμανοῦ Κοινωνιολόγου Οὐρλιχ Μπέκ στὴν *Καθημερινή*, 23.1.2000, σελ. 52.
22. Ὁ φιλοκαλικὸς ἄνθρωπος: Μία πρόταση ζωῆς, *Νέος Τύπος*, Βόλος, 13.2.2000, σελ. 2-3.
23. Γιὰ τὰ ὀφέλη ἀπὸ τὸ Διαδίκτυο γιὰ τὴν Ἐκκλησία βλ. INTEPNET: Ἐνας παγκόσμιος ἐκκλησιαστικὸς ἄμβωνας, *Πληροφόρηση*, 198 (1997) 1.
24. Βλ. Κανὸνα τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα τῆς Κρήτης.
25. Κων. Ζορμπᾶ, *Ἡ ἀνθρώπινη ἀξία στὶς κοινωνικὲς οὐτοπίες*, Κατερίνη 1997.
26. Ἰγνάσιο Ραμονέ, *Ἡ τυραννία τῶν ΜΜΕ*, Ἀθήνα 2000, σελ. 113.
27. *Χριστιανική*, 27.1.2000.
28. Λουκᾶς 15, 11-15. «*Τὴν οὐσίαν μου Σωτήρ, καταναλώσας ἐν ἀσωτίᾳ...*» (Τροπάρια, τῆς Τετάρτης τῆς Α' Ἑβδομάδος, εἰς τὸ Ἀπόδειπνον).
29. Μεγάλου Βασιλείου, ΕΠΕ, τόμος 10, σελ. 280-281.

Σ Ε Λ Ι Δ Ε Σ Π Ο Ι Μ Α Ν Τ Ι Κ Η Σ Ε Π Ι Γ Ν Ω Σ Ε Ω Σ

Νὰ σπάσουμε τὴν ἰδεατὴ μας εἰκόνα

Τοῦ Πρωτοπρ. Βασιλείου Θερμοῦ

«**Φ**έρει μὲν ἐν θαλάσῃ πολὺ τὸ θάρσος τῷ μαθητῇ τὸν διδάσκαλον ἐν ναυαγίῳ γενέσθαι καὶ διασωθῆναι· οὐ γὰρ ἡγήσεται λοιπὸν ἀπὸ τῆς οἰκείας ἀμαθίας συμπίπτειν τοὺς χεიმῶνας, ἀλλ' ἀπὸ τῆς τῶν πραγμάτων φύσεως· τοῦτο δὲ εἰς ψυχαγωγίαν οὐ μικρόν. Φέρει δὲ καὶ ἐν πολέμοις τῷ ταξίαρχῃ προτροπὴν τὸν στρατηγὸν τρωθέντα ὄρᾶν, καὶ ἀνενεγκόντα πάλιν. Οὕτω δὲ καὶ τοῖς πιστοῖς φέρει τινὰ παραμυθίαν τὸν Ἀπόστολον πολλὰ παθεῖν δεινά, καὶ ὑπ' οὐδενὸς τούτων καταμαλακισθῆναι· οὐ γὰρ ἂν, εἰ μὴ τοῦτο ἦν, τὰ αὐτοῦ πάθη διηγείτο» (Αγ. Ἰωάννου Χρυσόστομου, Ὁμιλία δ' εἰς Β' πρὸς Τιμόθεον, 1, PG 62, 617-618).

Συνεχίζοντας τὸν προβληματισμὸ μας πάνω στὸ φαινόμενο τῆς ἐξιδανίκευσης τοῦ κληρικοῦ, λαμβάνουμε γιὰ ὁδηγούς μας τοὺς Πατέρες. Ὡς ἄριστος ψυχολόγος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὁ ἅγιος Χρυσόστομος ἔχει παρατηρήσει πόση ἀνακούφιση προσφέρει στὸν μαθητευόμενο ναυτικὴ ἢ πληροφορία ὅτι ὁ πλοίαρχος ἔχει καὶ αὐτὸς ναυαγήσει καὶ διασωθῆ. Καὶ τοῦτο διότι θὰ ἀποδίδη τὶς δυσκολίες τῆς ναυσιπλοΐας στὸν κακὸ καιρὸ καὶ ὄχι στὴν ἀμάθειά του. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀξιωματικὸς παρακινεῖται στὴ μάχη, ὅταν βλέπη τὸν στρατηγὸν νὰ τραυματίζεται καὶ πάλι νὰ ἀναλαμβάνη καὶ νὰ συνεχίξῃ. Ἔτσι ἀκριβῶς ἔπραξε καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος διηγούμενος τὰ παθήματά του πρὸς ἐνθάρρυνση τῶν Χριστιανῶν.

Ἀλλὰ ὁ μέγας ἀπόστολος δὲν ἀφηγήθηκε μόνο τὶς ταλαιπωρίες καὶ τοὺς κινδύνους. Ἐξομολογήθηκε γραπτῶς —ἄρα εἰς τὸ διηλεκές— καὶ τὰ σφάλματά του πρὶν ἀπὸ τὴ συνάντησή με τὸν Χριστό, τὶς ἀμαρτίες καὶ τὶς πτώσεις του. Φανταζόμαστε ὅλοι πόση στήριξη ἔδωσαν στοὺς ἀμαρτάνοντες τῆς ἐποχῆς του —καὶ ὅλων τῶν ἐποχῶν ἔκτοτε— οἱ ὁμολογίες αὐτές, ἀφοῦ τοὺς μετέδιδαν τὴν βεβαιότητα ὅτι, ὅσες καὶ νὰ εἶναι οἱ ἀποτυχίες καὶ οἱ πτώσεις κάποιου, μπορεῖ καὶ πάλι νὰ ἀνορθωθῆ καὶ νὰ εὐαρεστήσῃ στὸν Θεό, γινόμενος «εὐχρηστο σκεῦος» στὰ χέρια Του.

Πόσο ἀνθρώπινος εἶναι οἱ Πατέρες! Δὲν νοιά-

ζονται νὰ διατηρήσουν τὴν καλὴ τους εἰκόνα πρὸς τὰ ἔξω, ἀλλὰ νὰ ἀνορθώσουν τὶς πεσμένες εἰκόνες τοῦ Θεοῦ. Γνωρίζουν καλὰ ὅτι, ἐὰν δημιουργήσουν στὶς ψυχές τῶν ἀνθρώπων τὴν αἴσθησι πὼς εἶναι ὑπεράνθρωποι, τότε τοὺς ἀπομακρύνουν ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴ σωτηρία. Τοὺς ὠθοῦν στὴν ἀπογοήτευση καὶ στὴν ἀπελπισία, ἰδίως κάποιες εὐαίσθητες συνειδήσεις, οἱ ὁποῖες βλέπουν «σὰν βουινὸ» τὸν δρόμον ποὺ τοὺς χωρίζει ἀπὸ τὴν ἀρετὴ τοῦ πνευματικοῦ τους.

Οἱ ἅγιοί μας φροντίζουν νὰ ἀποκρύπτουν ἀκόμη καὶ τὴν πραγματικὴ τους ἀρετὴ. Ὑπάρχουν ἁγιασμένοι γεροντάδες οἱ ὁποῖοι δὲν δίστασαν νὰ ποῦν ψέμματα στὸν ἐξομολογούμενον πὼς δῆθεν εἶχαν πέσει στὰ ἴδια ἀμαρτήματα μετ' αὐτόν, προκειμένου νὰ ἀναθαρρήσῃ καὶ νὰ ἀγωνισθῆ. Φυσικὰ αὐτὸ ἀπαιτεῖ μεγάλη ἀρετὴ καὶ διάκριση, γι' αὐτὸ καὶ δὲν εἶναι σκόπιμο νὰ γίνεται ἀπὸ ἐμᾶς. Εἶναι αὐτονόητο ὅτι μετὰ κανένα τρόπο δὲν θὰ πρέπει νὰ τοὺς σκανδαλίσουμε κοινολογώντας ἀπρόσεκτα τὶς πτώσεις μας. Ὅμως τὸ πατερικὸ φρόνημα μᾶς δίνει τὸ στίγμα μιᾶς πορείας: μετὰ κανένα τρόπο δὲν θὰ πρέπει νὰ καλλιεργοῦμε στοὺς πιστοὺς ὑψηλὴ ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας. Ἄλλωστε εἶναι ἤδη ἐπιρρεπεῖς στὸ νὰ μὴν τὴν ἔχουν ἀπὸ μόνοι τους ἀκούγοντας τόσες πνευματικὲς συμβουλές ἀπὸ ἐμᾶς καί, συνεπῶς, νομίζοντας ὅτι ὅσα λέμε τὰ ἔχουμε κιόλας κατακτήσει ἄκοπα.

Ὁ πιστὸς χρειάζεται νὰ συνειδητοποιήσῃ πὼς εἶναι φτιαγμένος ἀπὸ τὸ ἴδιο ὑλικὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως μετὰ τὸν πνευματικὸ του, ὅτι καὶ αὐτὸς δοκιμάζεται ἀνὰ πᾶσα στιγμή ὡς συν-αγωνιστὴς του. Αὐτὸ προϋποθέτει πνευματικὴ ἀνδρεία ἀπὸ τὸν πνευματικὸ, ἀνάλογη μετὰ τὴν «κένωση» τοῦ κληρικοῦ, ἀφοῦ μοναδικὸς σκοπὸς του εἶναι νὰ βοηθήσῃ τὶς ψυχές νὰ ἀγαπήσουν τὸν Θεὸ ὑπὲρ ὅ,τιδήποτε ἄλλο καὶ νὰ κοπιᾶσουν γιὰ τὴ σωτηρία τους. Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ κένωση εἶναι καὶ ὁ δρόμος γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἴδιου τοῦ κληρικοῦ. Ὁ «ἀγγελισμὸς» ἀποτελεῖ κίνδυνον-θάνατον γιὰ τὴν ψυχὴ μας: «Φείδομαι δὲ μή τις εἰς ἐμέ λογίσσεται ὑπὲρ ὃ βλέπει με ἢ ἀκούει τι ἐξ ἐμοῦ» (Β' Κορ. ιβ', 6).

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ σέ δρόμους ποιμαντικής διακονίας

Μαραθώνιος καὶ Σκυταλοδρομία

Τοῦ Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου,
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἡ σκυτάλη καὶ ἡ παράδοσή της

Υπάρχουν στιγμές στὴ ζωὴ τοῦ κάθε ἀνθρώπου ποὺ εἶναι ὑπέρτατης σημασίας. Ὅπως ἡ στιγμή κατὰ τὴν ὁποία εἶναι ἔτοιμος νὰ παραδώσει τὴ σκυτάλη στὸν ἐπόμενο δρομέα καὶ αὐτὸς στὴ συνέχεια στὸν ἐπόμενο. Δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ μετέχει στὸ ἄθλημα τῆς σκυταλοδρομίας. Ὁ κάθε δρόμος μὲ πραγματικὴ καὶ μεταφορικὴ ἔννοια περιλαμβάνει αὐτὴ τὴν κορυφαία στιγμή τῆς παραδόσεως τῆς σκυτάλης, τῆς ὁποιασδήποτε σκυτάλης, στὸν ἐπόμενο, σ' αὐτὸν ποὺ ἀκολουθεῖ ἢ ἐξακολουθεῖ αὐτὸ ποὺ αὐτὸς ἔκανε μέχρι τώρα.

Γι' αὐτὸν ἡ στιγμή αὐτὴ δὲν εἶναι μονοσήμαντη. Ἀπὸ τὴ μία μεριά χαίρεται, ἀνακουφίζεται ποὺ ἀποθέτει ἓνα βᾶρος ποὺ μέχρι τώρα κατάφερε νὰ τὸ φέρει σὲ πέρασ, στὸ πέρασ τῆς διαδρομῆς ποὺ τοῦ εἶχε ὀριστεῖ. Εἶναι εὐχαριστημένος, γιατί ἄλλος πιά ἔχει τὴν εὐθύνη νὰ συνεχίσει τὸ ἀγώνισμα. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὅμως λυπᾶται ποὺ δὲν συνεχίζει, ποὺ δὲν εἶναι αὐτὸς ποὺ θὰ σπάσει τὸ νῆμα τοῦ τελικοῦ τερματισμοῦ. Ἄσχετα ἂν αὐτὸ ποὺ τοῦ ζητήθηκε τὸ ἐπιτέλεσε καὶ θὰ χαρεῖ καὶ στὸ τέλος ἂν καὶ ἐφ' ὅσον ἡ ὁμάδα του τερματίσει πρώτη καὶ νικήσει. Τελικά, ποιοὺ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ μετράει; Τὸ ἀποτέλεσμα ἢ ἡ διαδικασία; Θὰ μπορούσαμε νὰ ἐκτείνουμε τὸ λόγο γιὰ νὰ συζητήσουμε τὸ διπλὸ ἐρώτημα ποὺ θέσαμε.

Ἐκεῖνο ποὺ πρὸς στιγμή εἶναι σημαντικό εἶναι ἡ ψυχολογία τοῦ ἀγωνιστῆ ἐκείνου, ποὺ γνωρίζει ὅτι δὲν εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος μιᾶς πορείας χωρὶς νὰ μπορεῖ κιόλας νὰ τὸ παραδεχθεῖ. Ἀκόμη κι ἂν ἀρχίσει κάτι δὲν εἶναι βέβαιος ὅτι θὰ τὸ τελειώσει· καὶ ὅμως θὰ ἦταν πολὺ εὐχαριστημένος νὰ τὸ τελειώνω. Στὸ τμήμα ἐκεῖνο ποὺ ἦταν ἐξουσιοδοτημέ-

νος τὰ κατάφερε μιὰ χαρὰ. Ἐφθασε νὰ παραδώσει τὴ σκυτάλη. Ἐτρεξε μὲ τὸ ρυθμὸ ποὺ ἔπρεπε νὰ διατρέξει τὴν ἀπόσταση. Δὲν ὑπέβραλε τὶς δυνάμεις του γιὰ νὰ τὶς ἔχει ἀκμαῖες ὅσο τὶς χρειαζόταν. Πρόσεχε τοὺς ἀντιπάλους του καὶ πρὸς τὸ τέλος τῆς διαδρομῆς του εἶχε καρφωμένα τὰ μάτια του στὸ χέρι τοῦ συναγωνιστῆ του γιὰ νὰ τοῦ ἐγχειρίσει σωστὰ τὴ σκυτάλη, ὥστε νὰ μὴ πέσει κάτω καὶ χαθεῖ χρόνος πολὺτιμος καὶ προσμετρηθοῦν στὴν ὁμάδα του σημεῖα ἀρνητικά.

Ἡ «χειραψία» αὐτὴ ἐνέχει πολλὲς σημασίες.

— Μπορεῖ νὰ εἶναι ἐπιθετικὴ. Τί νὰ κάνω, εἶμαι ἀναγκασμένος ἐκ τῶν πραγμάτων νὰ σοῦ παραδώσω τὴ σκυτάλη, τί κρίμα! Συνέχισε, λοιπόν, στὴ θέση μου, νὰ δοῦμε τί θὰ καταφέρεις, ἂν τὰ καταφέρεις.

— Μπορεῖ νὰ εἶναι συγκαταβατικὴ. Δὲν ἔπρεπε νὰ γίνω. Βρέθηκες μπροστά μου καὶ σοῦ παραδίδω αὐτὸ ποὺ μέχρι στιγμή σήκωσα ἐγώ. Τουλάχιστον κύτταξε νὰ τὰ καταφέρεις ἐξ ἴσου καλά.

— Νὰ εἶναι ἐλπιδοφόρα. Ἦρθα μέχρις ἐδῶ, εὐτυχῶς ποὺ ὑπάρχει ὁ ἐπόμενος. Μπορεῖ νὰ καταφέρει νὰ κερδίσει τὴ δική μου ἀργοπορία μὲ καλύτερο χρόνο.

— Νὰ εἶναι ἐνθαρρυντικὴ. Διακρίνει τὸ ἀνήσυχο βλέμμα τοῦ ἐπόμενου τὴ στιγμή ποὺ τείνει τὸ χέρι του γιὰ τὴν παραλαβή. Ἡ δική σου ἢ «χειραψία» τὸν ὠθεῖ πρὸς τὴ νίκη. Τὸ βλέμμα σου τοῦ λείει τράβα ἐμπρός. Ἐσὺ θὰ τερματίσεις καὶ θὰ βάνεις τὸ «τέρμα» τῆς νίκης. Θὰ εἶμαι ἐκεῖ, θὰ χαρῶ μαζί σου.

Μὲ μικρὲς παραλλαγὲς θὰ παραθέταμε καὶ ἄλλες παραπλήσιες στάσεις τὴν καίρια στιγμή ποὺ ὁ καθένας ἀπὸ ἐμᾶς καλεῖται ἢ πιέζεται συναγωνιζόμενος νὰ παραδώσει τὴν «προτεραιότητα» σὲ ἄλλους. Θὰ προσυπέγραφα χωρὶς ἐνδοιασμοὺς τὴ φράση τοῦ Κώ-

στα Τσόκλη: «Σίγουρα όνειρευόμαστε τόν μα-
ραθώνιο, αλλά δυστυχώς τρέχουμε σέ σκυτα-
λοδρομία».

Κανόνες κυκλοφορίας και ή μεταφορά τους

Άσφαλώς πρέπει νά υπάρχουν κανόνες δε-
οντολογίας, «κώδικες όδικής κυκλοφορίας»,
πού όταν τηρούνται έξασφαλίζουν όμαλές συν-
θήκες διακίνησης ανθρώπων και άγαθών. Κώ-
δικες, όμως, και κανόνες προκαλούν σέ παρα-
βατικές συμπεριφορές. Πολλές φορές, για πα-
ράδειγμα, παρκάρουμε εκεί πού δέν έπιτρέ-
πεται ούτε νά σταματήσουμε.

Περνάμε μέ κόκκινο εκεί πού
δέν μπορούμε νά περάσουμε
ούτε υπό ίδιαν ευθύνην. Προ-
σπερνάμε εκεί πού άπαγορεύ-
εται και άλλοτε τρέχουμε μέ
τριάντα έμποδίζοντας έτσι
μιά όλόκληρη σειρά πού έρχε-
ται πίσω μας χωρίς νά τούς δι-
ευκολύνουμε στό παραμικρό
έπιλανθανόμενοι τών όπίσω
και μή ... έπεκτεινόμενοι πρόσ
τά μπροστά. Είναι κι αυτή
μιά κάποια στάση. Τήν κα-
ταλαβαίνεις. Σου θυμίζει τó
θεατρικό εκείνο έργο «ήρθα
και θα μείνω». Οί άνθρωποι
όπως και οί καταστάσεις έρχο-
νται και παρέρχονται και όχι
μόνο τήν άμετάκλητη στιγμή
του θανάτου τους.

Άν δανειστήκαμε παρα-
δείγματα από τήν κυκλοφορία αυτοκινήτων
είναι γιατί τó αυτοκίνητο έχει γίνει για τούς
περισσότερους ανθρώπους δεύτερη φύση και οί
κανόνες του είναι κατανοητοί, άν και όχι πά-
ντα άποδεκτοί. Υπάρχουν οί συμμορφούμενοι
και οί παραβαίνοντες.

Μέ λίγη «καλή» θέληση μπορεί ή έφαρ-
μογή τους νά μεταφερθεί σέ πλήθος άλλων
καταστάσεων: πολιτικών, κοινωνικών, οίκο-
νομικών, εκπαιδευτικών, εκκλησιαστικών. Για
πράγματα, δυστυχώς, πού θα έπρεπε νά θεω-
ρούνται αυτόνοτητα είναι αναγκαίοι οί άγώνες.

Συμμετοχή. Λεπτομέρεια από τó τετράπτυ-
χο του ΑΘΗΝΑ 2004 (γιορτή, κληρονομιά,
συμμετοχή, ανθρώπινο μέτρο) για τούς
Όλυμπιακούς Άγώνες μέ έργα του Μουσεί-
ου Έλληνικής Παιδικής Τέχνης. Η «συμ-
μετοχή» είναι της Ναταλίας Κούρου, 9 έτων.

Η αυτόνοτη έναλλαγή στην έξουσία προσώ-
πων ή κομμάτων έκτρέπεται σέ μόνιμη κυ-
ριαρχία του ενός και μέ μέσα όχι πάντοτε κα-
θαρά και άπρόσβλητα. Κοινωνικές ομάδες με-
ταβάλλονται σέ ομάδες κρούσεως και άσκούν
καταπίεση σέ άλλες ομάδες πληθυσμού. Τά
μέσα πληροφόρησης παραπληροφορούν έκτο-
πίζοντας κάθε ύγιή ένημέρωση υπό τó βάρος
πληρωμένων άδρά διαφημίσεων ή μονόπλευ-
ρων πληροφοριών. Εύρωστοι οικονομικά όργα-
νισμοί και έπιχειρήσεις καταδυναστεύουν λι-
γότερο ισχυρούς παράγοντες και έπικρατούν
άπολύοντας εκείνους πού δέν μπορούν νά

άνταποκριθούν στις «νόρμες». Προϊστάμενοι άφαιρούν κάθε
πρωτοβουλία από ύφισταμέ-
νους και λαμβάνουν άποφά-
σεις μέ δικτατορικό τρόπο
άναιρώντας τó δικαίωμα δη-
μοκρατικών διαδικασιών από
συλλογικά όργανα. Πολλές
φορές δέν είναι εύκολο νά
άντισταθούν οί «άδύνατοι»
στις καταπιέσεις τών ισχυρο-
τέρων, οί όποιοι και κατοχυ-
ρώνουν τó δικαίο του ισχυρο-
τέρου ως κανόνα ζωής.

Συμβαίνει, όμως, και οί
άλλοι νά σπεύδουν νά έκδιώ-
ξουν τούς προηγούμενους μιάν
ώρα άρχύτερα, πρό τής ώρας
τους, μεταχειριζόμενοι βία,
προπηλακισμούς, ύβρεις, πιέ-
σεις, συσπειρώσεις. Η φυσική
διαδοχή γίνεται παρά φύσιν

άκολουθία. Ζητούμενο είναι πάντοτε ποιά ή
φυσική και ποιά ή παρά φύσιν άντικατάστα-
ση. Τó «ούδεις άναντικατάστατος» είναι μιá
γενική άρχή προφερόμενη ευκαίρως – άκαίρως.
Πρέπει, όμως, νά τονιστεί ότι καθώς υπάρχουν
«γνήσια άνταλλακτικά» του έργοστασίου, δια-
τίθενται και άλλα προβαλλόμενα ως «έφάμιλ-
λης ποιότητας» (έρζατς).

Τό ούπω και τó νυν

Τό σημαντικό είναι νά κατανοήσουν και οί

μέν και οί δέ, ὅλοι μας δηλαδή, ποιά εἶναι ἡ ὥρα μας. Για νά εἶμαστε βέβαιοι πότε «οὐπω ἦλθεν ἡ ὥρα μου» καί πότε «νῦν ἐστι», ἔτσι ὥστε νά μὴν δίνουμε δικαιώματα στους ἄλλους νά σιγοψιθυρίζουν καί νά εὐχονται τὸ «ἀμὴν, καί πότε»!

Τὰ σύγχρονα κράτη, βεβαίως, ἔχουν ρυθμίσει ἔτσι τὰ πράγματα, ὥστε μὲ τὸ καθεστῶς τῶν συντάξεων νά ἐπέρχεται ἕνα εἶδος φυσικῆς ἀντικαταστάσεως προσώπων στὶς διάφορες ὑπηρεσίες. Ἀλλὰ καί ἐκεῖ, ἔτσι ὅπως ζοῦμε τὰ τελευταῖα χρόνια, δέν ὑπάρχει ὁμοφωνία ἀνάμεσα στους κοινωνικοὺς ἐταίρους. Ἀπαιτεῖται ἐπίμονα ἡ ἐξίσωση ἀνδρῶν καί γυναικῶν ὡς πρὸς τὸν χρόνο συνταξιοδότησεως. Ἐπιδιώκεται οἱ ἀπασχολούμενοι στὰ βαρέα καί ἀνθυγιεινὰ ἐπαγγέλματα νά δικαιούνται πιὸ πρόωρης ἀποχωρήσεως ἀπὸ τὴν ἐνεργὸ δραστηριότητα. Ἐρωτᾶται, ὅμως: οἱ συνταξιοδοτούμενοι θά μπορούν νά ἐργάζονται καί μετὰ τὴ συνταξιοδότηση; Καί τότε, πῶς εἶναι δυνατὸν νά λυθεῖ τὸ θέμα τῆς ἀνεργίας καί τῆς ἀπασχόλησης τῶν νέων; Ὅπως βλέπετε, τὰ πράγματα δέν εἶναι ἀπλὰ οὔτε ἐπιδέχονται ἀφελεῖς καί πρόχειρες λύσεις.

Τὸ ζήτημα εἶναι, οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἀποχωροῦν ἀπὸ τὴν ἐνεργὸ δράση νά μὴ παραιτοῦνται καί ἀπὸ τὴ δημιουργικὴ δραστηριότητα. Ἐξαρτᾶται, βέβαια, καί ἀπὸ αὐτοὺς καί ἀπὸ τὴν κοινωνία ἀλλὰ καί ἀπὸ τὶς ὑπηρεσίες, στὶς ὁποῖες γιὰ ἕνα μεγάλο διάστημα διακόνησαν, νά διευθετήσουν ἔτσι τὰ πράγματα, ὥστε οἱ ἀποχωροῦντες νά μπορούν νά διαθέσουν τὶς ὅποιες δυνάμεις καί ἐμπειρίες τους δημιουργικὰ καί μετὰ τὴν κατὰ νόμον ἀποχώρησή τους.

Ἡ εἰκόνα τῆς σκυταλοδρομίας μπορεῖ νά εἶναι μία ἐπαγωγὸς ἔννοια γιὰ τὴ λύση αὐτοῦ τοῦ σπουδαίου προβλήματος ποὺ δυσκολεύει τοὺς ἀνθρώπους καί τὶς κοινωνίες στὶς ὁποῖες ζοῦμε. Ἀρκεῖ νά *συν-ταχθοῦμε* δημιουργικὰ —ὄχι ἀπλῶς νά συνταξιοδοτηθοῦμε— καί νά *ἀπο-τάξουμε* κάθε λογισμὸ ἀλλότριο καί μὴ δημιουργικό. Τότε, ποίος ξέρει, τὰ ἀθλήματα μπορούν νά γίνουν καί ἄθλοι καί νά ἐπακολουθήσουν καί ἔπαθλα!

ΙΕΡΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΚΛΗΡΙΚΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ (ΙΣΚΕ)

Σοφοκλέους 4, Ἀθήνα 105 59

Ἡμέρες καί ὥρες λειτουργίας: Τρίτη & Πέμπτη 10-12 μ.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Ἐκ τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου Κληρικῶν Ἑλλάδος ἀνακοινώνονται τὰ κάτωθι:

1. Τὸ Προεδρεῖο τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου μετὰ τὴν ἀνάληψη τῶν καθηκόντων του, ἐνημέρωσε δι' ἐπιστολῆς γιὰ τὴν νέα σύνθεση τοῦ Προεδρείου τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλο, τοὺς Σεβ. Μητροπολίτες τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὸν Ὑπουργὸ Ἐθνικῆς Παιδείας καί Θρησκευμάτων, τὸν Ὑπουργὸ Ἐργασίας καί Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων καί τὸν Γενικὸ Γραμματέα Θρησκευμάτων τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καί Θρησκευμάτων.

2. Τὴν Πέμπτη 10 Ὀκτωβρίου ἐ.ἔ. εἶχε συνάντηση στὸ Ὑπουργεῖο, μὲ τὸν Ὑπουργὸ Ἐθνικῆς Παιδείας καί Θρησκευμάτων κ. Πέτρο Εὐθυμίου καί τὸν Γενικὸ Γραμματέα Θρησκευμάτων κ. Ἰωάννη Κουιδάρη, μὲ τοὺς ὁποῖους συζητήθηκαν θέματα ποὺ ἀφοροῦν τὸν ἐφημεριακὸ κλῆρο, καί ἐπιβεβαιώθηκε ἡ ἐπιθυμία τοῦ κ. Ὑπουργοῦ διὰ τὴν ὑποστήριξη τοῦ αἰτήματος τῆς καταβολῆς καί στους ἐφημερίους τοῦ ἐπιδόματος εἰδικῆς παροχῆς.

3. Τὴν Τρίτη 22 Ὀκτωβρίου ἐ.ἔ., μετὰ τὴν τακτικὴ Συνεδρία τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου, τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο σύσσωμο ἐπισκέφθηκε στὸ γραφεῖο του στὴν Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν, τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλο, γιὰ νά ὑποβάλει τὰ σέβη του καί τὶς εὐχές του, γιὰ τὴν ὀνομαστικὴ του ἑορτῆ. Ἡ συνάντηση διεξήχθη σὲ κλίμα ἀγάπης καί ἐγκαρδιότητος. Ὁ Μακαριώτατος ἐξέφρασε τὴν ἱκανοποίησή του γιὰ τὴν ἐπίσκεψη αὐτῆ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ Συνδέσμου, καί ἔκανε γνωστὴ τὴν ἀγάπη καί τὴν μέριμνά του γιὰ τὸν ἐφημεριακὸ κλῆρο. Κατόπιν συζητήθηκαν διάφορα θέματα καί μεταξύ τῶν ἄλλων ὁ Μακαριώτατος ἐνημέρωσε τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου γιὰ τὶς ἐνέργειες στὶς ὁποῖες προέβη πρὸς τοὺς ἀρμοδίους Ὑπουργούς, γιὰ τὴν ἱκανοποίηση τοῦ αἰτήματος περὶ χορηγήσεως τοῦ ἐπιδόματος εἰδικῆς παροχῆς καί στους ἐφημερίους τῆς χώρας. Τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου εὐχαρίστησαν τὸν Μακαριώτατο καί συνεφώνησαν στὴ συνέχιση μιᾶς ἀγαστῆς συνεργασίας γιὰ τὴν ὑποβοήθηση τοῦ ἔργου τῆς Διοικούσης Ἐκκλησίας καί τοῦ ἐφημεριακοῦ κλήρου.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΗΧΗΣΗ

Του Ἀρχιμανδρίτου Παύλου Ἰωάννου

διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ γι' αὐτὸ διαπιστώνει κανεὶς μιὰ ἀπουσία ἐκκλησιολογικῆς εὐαισθησίας καὶ συνειδητέως, ἀκόμη καὶ στοὺς συγχρόνους Ὁρθοδόξους, οἱ ὁποῖοι πέρασαν ἀπὸ τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα. Τὸ ἀκόμη δυστυχέστερον εἶναι ὅτι αὐτὸ γίνεται σὲ μερικές περιπτώσεις συνειδητὰ.

Ἡ Κατήχηση μᾶς μιλάει γιὰ τὸ Χριστὸ ἀλλὰ ὄχι γιὰ τὸν Χριστὸ τῆς Ἐκκλησίας. Γιὰ τὸν Χριστὸ ὡς ἠθικὸ πρότυπο, τὸν ὁποῖον καλούμεθα νὰ μιμηθοῦμε ἀτομικὰ καὶ ὄχι γιὰ τὸν Χριστὸ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος μᾶς καλεῖ νὰ ζήσουμε ἐκκλησιαστικὰ καὶ ὄχι θρησκευτικὰ καὶ ἠθικιστικὰ.

Ὅμως, ὁ κατεξοχὴν τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον βιώνεται ἡ πίστη μας εἶναι ἡ Ἐκκλησία. Ὁ ἀληθινὸς χριστιανὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ εἶναι καὶ ὑπάρχει ὡς μέλος τῆς Ἐκκλησίας. Μὲ τὸ νὰ εἶναι κάποιος μέλος τῆς Ἐκκλησίας τότε βιώνει σωστὰ τὴν πίστη του ὡς ὀρθόδοξος χριστιανός, γιατί ἡ Ὁρθοδοξία δὲν εἶναι ἰδεολογία εἶναι Ἐκκλησία, εἶναι κοινότητα.

Τὸ σημαντικό δὲν εἶναι τὸ τί πιστεύει κανεὶς ὡς ἄτομο, ἀλλὰ τὸ τί πιστεύει κανεὶς ὡς μέλος μιᾶς κοινότητας, ὡς μέλος τῆς Ἐκκλησίας. Ὁρθόδοξος δὲν εἶναι αὐτὸς ποὺ πιστεύει ὀρθὰ ὡς ἄτομο, ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ εἶναι μέλος τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ ζεῖ στὴν Ἐκκλησία.

Ἡ λέξη Ἐκκλησία εἶναι σήμερα στὰ χεῖλη πολλῶν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον τὴν χρησιμοποιοῦμε πολλές φορές ἀκυρώνει τὴν πραγματικότητα τῆς Ἐκκλησίας. Ὅταν π.χ. λέμε «*νεοὶ καὶ Ἐκκλησία*» ὅσες προφάσεις κι ἂν χρησιμοποιήσουμε γιὰ νὰ δικαιολογήσουμε αὐτὴ τὴν παράθεση δὲν κάνουμε τίποτα ἄλλο παρὰ νὰ προβάλλουμε τὴν Ἐκκλησία ὡς ἰδεολογία, τῆς ὁποίας προσπαθοῦμε νὰ τοῦσουμε τὴν ὑπεροχὴ ἐναντὶ ἄλλων. Ὅταν λέμε ὁ νέος ζητᾶ, ἡ Ἐκκλησία

Τὸ ξεκίνημα τῆς νέας Κατηχητικῆς περιόδου τὸ ἀντιμετωπίζω μὲ πολὺ προβληματισμὸ καὶ σκεπτικισμὸ, καθὼς συνειδητοποιῶ μερικές παθογένειες, οἱ ὁποῖες ἔχουν συγκεκριμένες αἰτίες καὶ ἀφορμές καὶ τὶς ὁποῖες ὁμως δὲν θέλουμε νὰ τὶς θίξουμε.

Τὸ πρῶτο καὶ μεγάλο ἐρώτημα εἶναι τὸ πόσο ὀρθόδοξη εἶναι ἡ Κατήχηση μᾶς ἢ πόσο ἀσήμαντα μπορεῖ νὰ θεωροῦνται τὰ πολὺ σημαντικά.

Ὅλοι μας ἔχουμε ἀκούσει φράσεις, ὅπως «*ἐγὼ μπορεῖ νὰ μὴν πολυπηγαίνω στὴν Ἐκκλησία ἀλλὰ εἶμαι καλὸς χριστιανός*», ἢ ἀκόμη τὴν διατύπωση «*ἐγὼ πιστεύω στὸ Χριστὸ ἀλλὰ δὲν παραδέχομαι τὴν Ἐκκλησία*». Τὸ ἐρώτημα ποὺ ἀνακύπτει εἶναι, ἂν αὐτὲς οἱ διατυπώσεις ἀλλὰ καὶ οἱ «*πίστεις*» ὀφείλονται σὲ λαθεμένη κατανόηση τῶν ἀνθρώπων ἢ σὲ λαθεμένη διδασχὴ τῶν ποιμένων. Ἡ δική μου πεποίθηση πλέον μὲ κάνει νὰ πιστεύω τὸ δεύτερο.

Ἡ κατήχηση εἶναι μιὰ βασικὴ διακονία τῆς Ἐκκλησίας. Πόσο ὁμως ἡ Κατήχηση ὁμιλεῖ γιὰ τὴν Ἐκκλησία;

Ὁ λόγος περὶ Ἐκκλησίας θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι πρωταρχικὸ θέμα στὴ διδασκαλία τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων καὶ εἰδικότερα τῆς Ἐκκλησίας. Δυστυχῶς ὁμως τὸ θέμα αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ οὐσιαστικὸ μέρος τῆς κατηχητικῆς

προσφέρει, δηλώνουμε την ίδια αντίληψη όσο κι αν προσπαθούμε να πείσουμε ότι η «πραμάτεια» της Έκκλησίας είναι η καλύτερη. Όταν θέτουμε ακόμη και το έρώτημα, αν διαφημίζεται ή πίστη, σίγουρα δεν μπορούμε να μιλάμε για ὀρθόδοξη Κατήχηση. Μέσα σε μιὰ τέτοια αντίληψη ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι ὁ Χριστὸς τῆς Έκκλησίας, ἀλλὰ ὁ Χριστὸς πού εἶναι ὁ ἀρχηγός μας καὶ ἐμεῖς οἱ στρατιῶτες μιᾶς στρατευμένης ἰδεολογίας, ἡ ὁποία ὅμως δὲν εἶναι Έκκλησία.

Όταν μιλάμε για Έκκλησία ἔχουμε ξεκαθαρίσει τί ἐννοοῦμε; Τί σημαίνει να ὀδηγήσουμε κάποιον στην Έκκλησία; Να τὸν ὀδηγήσουμε στην παραδοχή τῶν ὄσων λέγει τὸ σύμβολο τῆς πίστεως, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Τριαδικός, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει δύο φύσεις ἢ ὅ,τι ἄλλο λέγει ἡ δογματικὴ μας; Να ὀδηγήσουμε κάποιον στην Έκκλησία σημαίνει να τὸν ὀδηγήσουμε σε μιὰ συγκεκριμένη ἐκκλησιαστικὴ κοινότητα, σε μιὰ Ένορία. Όπως δὲν ὑπάρχουν ἱερεῖς ἀπολελυμένοι, δηλαδή ἱερεῖς πού να μὴν εἶναι συνδεδεμένοι με μιὰ Ένορία, ἔτσι δὲν ὑπάρχουν καὶ χριστιανοὶ ἀπολελυμένοι, δηλαδή πού δὲν ἀνήκουν σε μιὰ συγκεκριμένη ἐκκλησιαστικὴ κοινότητα, σε μιὰ Ένορία. Τὸ να μιᾶς Ὁρθόδοξως για τὴν Έκκλησία σημαίνει τὸ να μιᾶς για τὴν ζωὴ μιᾶς Ένορίας.

Σήμερα στη Κατήχηση ὁ λόγος για τὴν Ένορία εἶναι λειψὸς ἕως ἀνύπαρκτος καὶ σε πολλές περιπτώσεις ἀποσιωπᾶται συστηματικὰ ἀπὸ ὄλους ἐκείνους πού κέντρο ἀναφορᾶς δὲν ἔχουν μιὰ συγκεκριμένη ἐνορία - Έκκλησία, ἀλλὰ αὐτονομημένα ἀνθρώπινα σχήματα πού ὁ λόγος περὶ Ένορίας δὲν εὐνοεῖ τὴν ὑπαρξή τους. Ρώτησα κάποτε ἕνα νέο ἀνθρώπο: «τί λέτε στὶς κατηχητικὲς συναντήσεις πού κάνετε για τὴν Ένορία;» καὶ μοῦ ἀπάντησε ἀφοπλιστικά: «δὲν μιλάμε για τὴν Ένορία», δηλαδή δὲν μιᾶνε για τὴν Έκκλησία ὡς σῶμα Χριστοῦ, γιατί ἡ Έκκλησία ὡς σῶμα Χριστοῦ εἶναι μόνον ἡ Ένορία, γιατί μόνον τὸ θυσιαστήριο τῆς Ένορίας εἶναι τὸ αὐθεντικὸ θυσιαστήριο, τὸ κέντρο τῆς ἐνότητος τῶν μελῶν τῆς ἐνορίας-Έκκλησίας. Μιὰ τέτοια Κατήχηση ὅμως δὲν μπορεῖ να εἶναι ὀρθόδοξη Κατήχηση καὶ δυστυχῶς διαπιστώνει κανεὶς τὴν ἔλλειψη

μετάνοιας καὶ τὴν ἐμμονὴ στὴν πλάνη.

Πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ ταξίδεα πρὸς τὴν Βόρεια Ελλάδα καὶ πρὸ συγκεκριμένα πρὸς τὴν Θράκη. Ἀναζητώντας συντροφιά στὸ μακρινὸ ταξεῖδι ἔψαξα λίγο στὰ ἐρτζιανὰ καὶ ἔπεσα σε ἕνα ἐκκλησιαστικὸ σταθμὸ. Κάποια στιγμὴ ἔβαλαν τὴν παράκληση ἀπὸ κασέτα. Ἔχω πάντα ἕνα ἐντονο λογισμό, ὅταν ἀκούω ἀκολουθίες μαγνητοφωνημένες. Ἡ παράκληση εἶναι προσευχή. Δὲν μπορεῖ να ὑπάρχει προσευχὴ σε κονσέρβα. Μπορῶ να συμβιβασθῶ με τὰ λόγια τοῦ παρακλητικοῦ κανόνα, ἀλλὰ ἐδῶ ἄκουσα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ «*Εὐλογητὸς ὁ Θεός...*» πού σήμαινε πλέον ἐκκλησιαστικὴ λειτουργία. Σε λίγο ἤλθε ἡ ὥρα τῆς αἰτήσεως, ὅποτε ἀκούω τὴν ἐξῆς παράξενη —μόνον;— ἐκφώνηση: «*Ἐπι δεόμεθα ὑπὲρ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν*» καὶ τίποτα ἄλλο. Καμία ἀναφορὰ ὀνόματος Ἀρχιερέως. Ἀμέσως ὅμως μετὰ τὴν αἴτηση «*ὑπὲρ ἐλέους...*» ὀνομαστικὴ ἀναφορὰ τῶν μελῶν μιᾶς συγκεκριμένης θρησκευτικῆς ἀδελφότητος.

Ὁ Ἐπίσκοπος πλέον δὲν εἶναι τὸ κέντρο τῆς ἐνότητος μιᾶς ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας. Σημεῖον ἀναφορᾶς καὶ κέντρον ἐνότητος οὔτε καὶ μιὰ ἐνορία. Ἐνα αὐτονομημένο ἀνθρώπινο σχῆμα πού μπορεῖ να λειτουργεῖ χωρὶς τὸν Ἐπίσκοπο. Κατὰ τὰ ἄλλα μιᾶμε για ὀρθόδοξη διδασχά. Πρόκειται για πλήρη ἀλλοίωση τῆς ὀρθόδοξου διδασκαλίας: Τί να πρωτοθυμᾶσαι κανεὶς; Τὸν παραμερισμὸ τοῦ Ἐπισκόπου, τὸ σφετερισμὸ τῆς θέσεως του ὡς κέντρον ἐνότητος για τὴν κάθε τοπικὴ Έκκλησία ἢ τὴν κατασκευὴ προσευχῆς-κονσέρβας; Κατὰ τὰ ἄλλα μᾶς μάρανε ὁ Πάπας, ὅταν ἐκεῖνος μὲν ἦρθε καὶ ἔφυγε ἀλλὰ τὸ δικὸ μας παπικὸ φρόνημα παραμένει ἀκέραιο.

Πόσο λοιπὸν Ὁρθόδοξη Κατήχηση εἶναι μιὰ Κατήχηση πού δὲν μιλάει για τὴν Ένορία, δηλαδή για τὴν Έκκλησία, μιὰ κατήχηση πού σε αὐτὴ τὴν περίπτωση μετατρέπεται σε ἰδεολογία, πού μετατρέπει τὴν Ὁρθόδοξη Έκκλησία σε ἰδεολογικὴ Ὁρθόδοξία, πού χρησιμοποιεῖ τὸ μυστήριον τῆς ἐνότητος, τὴν Θεία Εὐχαριστία, ὡς μυστήριον διασπάσεως καὶ ἀποσπάσεως τῶν μελῶν ἀπὸ τὶς κατὰ τόπους ἐνορίες; Καὶ ὅλα αὐτὰ πρὸς δόξαν Θεοῦ;

Προτεσταντικές αντιφάσεις στο θέμα του νηπιοβαπτισμού

Πρεσβ. Βασιλείου Α. Γεωργοπούλου (Μ.Θ)

Τόν εικοστό αιώνα, ο νηπιοβαπτισμός τόσο ως προς τις θεολογικές του προϋποθέσεις όσο και ως εκκλησιαστική πράξη, άπασχόλησε την προτεσταντική θεολογία κατά τρόπο έντονο. Στην έν λόγω συζήτηση, συμμετείχαν έπιφανείς εκπρόσωποι τής προτεσταντικής θεολογικής διανοήσεως, διαφόρων θεολογικών τάσεων και ειδικοτήτων, όπως π.χ. οί Κ. Barth, O. Cullmann, J. Jeremias, K. Aland, E. Stauffer, κ.ά.¹

Σκοπός όμως του παρόντος άρθρου δέν είναι νά παρουσιάσει τις προτεσταντικές ακαδημαϊκές τοποθετήσεις και αντιθέσεις τής έτερόδοξης θεολογίας, αλλά τις θέσεις των έλλήνων προτεσταντών σχετικά μέ τó ζήτημα του νηπιοβαπτισμού και νά τις συγκρίνει μέ τις άποψεις των δημιουργών και ήγετών τής μεταρρυθμίσεως, των Μ. Λούθηρου, Ί. Καλβίνου, Ού. Σβίγγλιου.

Ή σύγκριση είναι έπιβεβλημένη, αν σκεφθούμε ότι οί Έλληνες προτεστάντες σήμερα άνήκουν στους πνευματικούς έπιγόνους των δημιουργών του προτεσταντισμού, καθώς ή άπαρχή των πρώτων προτεσταντικών έλληνικών κοινοτήτων, ιστορικά σχετίζεται μέ τήν έντονη προσηλυτιστική δραστηριότητα των προτεσταντών μισσιοναρίων, θεωρώντας ταυ-

τοχρόνως τους έαυτούς τους ως προς τήν πίστη τους έντεταγμένους στον ευρύτερο προτεσταντικό χώρο.

Ή σύγκριση των αντίληψεων των έλλήνων προτεσταντών μέ τις αντίληψεις των δημιουργών τής μεταρρυθμίσεως και ή έπίσημανση των αντιφάσεων μεταξύ τους, είναι έπιπλέον έπιβεβλημένη, καθώς σύμφωνα μέ τους άνεδαφικούς και άνιστόρητους ισχυρισμούς τους «είναι σέ όλους πολύ γνωστό ότι ή Όρθόδοξη Έκκλησία έχει ποικιλότητα νοθεύσει και άλλοιώσει τή διδασκαλία της, γι' αυτό τον λόγο είναι π ο λ λ α π λ ω ς ΑΙΡΕΤΙΚΗ. (...) Άν ύπάρχει μία Έκκλησία πού βρίσκεται μέσα σέ τρομερή αίρεση, αυτή είναι ή Όρθόδοξη Έκκλησία»². Ή σύγκριση θά δείξει ποίος άλλοίωσε τί.

Σύμφωνα, λοιπόν, μέ τους Έλληνες προτεστάντες ó νηπιοβαπτισμός άπορρίπτεται ως άντιγραφική διδασκαλία, ως άνθρώπινη έπινόηση. Άναφέρουν χαρακτηριστικά «είναι ξεκάθαρο ότι τó

βάπτισμα των παιδιών είναι αντίθετο προς τήν διδασκαλία τής Καινής Διαθήκης. Δέν ύπάρχει καμία έντολή, ούτε παράδειγμα, ούτε και καμία άπολύτως νύξη, ότι έβαπτίσθη νηπιο ύπό του Κυρίου ή των μαθητών του»³. Και

Ή Βάπτισμα του Κυρίου

ἄλλοῦ, ἐκπρόσωπος ἄλλης ὁμολογίας ἀναφέρει «Τὸ νηπιοβάπτισμα δὲν εἶναι κάτι πὸ τὸ δίδαξε ὁ Χριστός. Τὸ νηπιοβάπτισμα δὲν περιλαμβάνεται στὴν ἀποστολικὴ διδασκαλία. Εἶναι ἀνθρώπινη διδασκαλία χωρὶς κανένα βιβλικὸ διδασκαλικὸ ὑπόβαθρο»⁴.

Ταυτοχρόνως, στὴν ἀπέλπιδα προσπάθειά τους νὰ παρουσιάσουν ἐπιχειρήματα κατὰ τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ, περιφρονώντας τὶς μαρτυρίες τῶν ἀρχαίων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων⁵, τὶς ἀρχαιολογικὲς μαρτυρίες τῶν κατακομβῶν⁶, καὶ σὲ προφανῆ ἀντίθεση μὲ ἐπιφανεῖς προτεστάντες καινοδιαθηκολόγους (π.χ. Cullmann, Jeremias, Dellling, Schweitzer, Ferd)⁷ πὸν δέχονται τὴν ὑπαρξὴ τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ πρώτου αἰῶνος, ἰσχυρίζονται ὅτι «ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἄρχισε δειλὰ-δειλὰ τὸν 3 μ.Χ. αἰῶνα καὶ ἐπεκράτησε σχετικὰ κατὰ τὸν 6 μ.Χ. αἰῶνα»⁸. Ἡ ἀπόρριψη τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες προτεστάντες δὲν εἶναι πρόσφατο φαινόμενο. Μαρτυρεῖται ἤδη ἀπὸ τὸν 19ο αἰ., ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή δηλαδὴ τῆς παρουσίας προτεσταντικῶν κοινοτήτων στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο⁹.

Μὲ ποιὸ ὅμως κριτήριον οἱ Ἕλληνες προτεστάντες ἀπορρίπτουν τὸν νηπιοβαπτισμό; Σύμφωνα μὲ τοὺς ἰσχυρισμοὺς τους, μοναδικὸ κριτήριον εἶναι ἡ Ἁγ. Γραφή. Πιστεύουν ὅτι ὁ νηπιοβαπτισμὸς στερεῖται ἀγιογραφικῆς θεμελίωσης. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἀκριβῶς ἀντιφάσκουν μὲ τοὺς θεμελιωτὲς τοῦ προτεσταντισμοῦ. Ξεκινώντας ἀκριβῶς οἱ ἡγέτες τῆς μεταρρυθμίσεως ἀπὸ τὸ θεμελιώδες ἀξίωμα τους *Sola scriptura*, ὄχι μόνον ἀποδέχονται τὸν νηπιοβαπτισμό, ἀλλὰ θὰ σταθοῦν καὶ μὲ ἰδιαίτερη ἀυστηρότητα ἀπέναντι στοὺς ἀναβαπτιστές, ὄχι μόνον γιὰ τὶς κοινωνικὲς τους ἀντιλήψεις, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἀπέρριπταν τὸν νηπιοβαπτισμό¹⁰.

Μάλιστα, ὁ προτεστάντης ἱστορικοδογματικὸς Κ. Hagenbach ἀναφέρει ὅτι ἀπὸ τὰ τρία στοιχεῖα στὰ ὁποῖα συνέπιπτε ἡ περὶ τοῦ βαπτίσματος διδασκαλία τῶν προτεσταντῶν μετὰ τῶν ρωμαιοκαθολικῶν, τὸ τρίτο ἦταν ἡ ἀναγκαιότητα τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ¹¹, ἀναγκαιότητα τὴν ὁποῖα πρόβαλλαν ἀπὸ κοινῶν κατὰ τῶν ἀναβαπτιστῶν.

Τὶ ὅμως φρονοῦσαν γιὰ τὸν νηπιοβαπτισμό οἱ θεμελιωτὲς τοῦ προτεσταντισμοῦ, καὶ μάλιστα μὲ μοναδικὸ κριτήριον τὴν Ἁγ. Γραφή; Ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν Μ. Λούθηρο, θὰ ἀναφερθοῦμε ἐνδεικτικὰ σὲ δύο ἔργα του, τὰ ὁποῖα μάλιστα ἀνήκουν στὰ συμβολικὰ κείμενα τοῦ Λουθηρανισμοῦ, στὰ *Σμαλκαδικὰ Ἔθρα* (Pars III, 5)¹², καὶ στὴ *Μεγάλῃ κατῆχησή* του (Pars IV)¹³. Ἡ θέση του εἶναι σαφέστατη, ὅτι ὁ νηπιοβαπτισμὸς καὶ ἀρεστός στὸ Θεὸ εἶναι, καὶ ἀναγκαῖος, καὶ σύμφωνος μὲ τὴν Ἁγ. Γραφή¹⁴.

Ὁ **Ἰ. Καλβίνος** θὰ κινηθεῖ στὰ ἴδια πλαίσια μὲ τὸν Λούθηρο, καὶ ἐπιπλέον στὸ κλασικὸ δογματικὸ ἔργο του *Institutio Christianae Religionis* IV, 16, 1-32¹⁵, θὰ ἀναιρέσει ἕνα πρὸς ἕνα τὰ λογικὰ καὶ ἀγιογραφικὰ ἐπιχειρήματα τῶν ἀναβαπτιστῶν. Ἐντύπωση προκαλεῖ τὸ γεγονός, ὅτι μελετώντας κάποιος τὴν ἀναιρετικὴ ἐπιχειρηματολογία τοῦ Καλβίνου, θὰ διαπιστώσει, ὅτι στὴν ἐπιχειρηματολογία τῶν Ἑλλήνων προτεσταντῶν κατὰ τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ, ἐπαναλαμβάνονται ἀκριβῶς τὰ ἴδια εὐλογοφανῆ ἐπιχειρήματα τῶν ἀναβαπτιστῶν. Ὁ Καλβίνος, μάλιστα, θεωροῦσε τὴν προάσπιση τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ ὡς στοιχεῖο τῆς καθαρότητος τῆς χριστιανικῆς πίστεως¹⁶ ἀπὸ τὶς παραχαράξεις τῶν ἀναβαπτιστῶν.

Στὴν ἴδια γραμμὴ μὲ τὸν Καλβίνο, στὸ θέμα τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ, θὰ κινηθεῖ καὶ ὁ **Οὐρλιχ Ζβίγγλιος**, ἐκφράζοντας τὶς ἀπόψεις του κατεξοχὴν στὸ ἔργο του *Vom Taufe, vom widertaufer und vom kindertaufer* τὸ ἔτος 1525¹⁷. Ὁ ἴδιος ὁ Ζβίγγλιος, εἶχε προσπαθήσει, σὲ τρεῖς δημόσιες συζητήσεις, μετὰξὺ τοῦ Ἰανουαρίου καὶ Νοεμβρίου τοῦ 1525, νὰ μεταπέσει ἡγετικὰ στελέχη τῶν ἀναβαπτιστῶν, χωρὶς ὅμως ἀποτέλεσμα.

Ἐχοντας λοιπὸν ὑπ' ὄψιν τὶς θέσεις τῶν θεμελιωτῶν τοῦ προτεσταντισμοῦ, καὶ συγκρίνοντάς τε μὲ τὶς θέσεις τῶν Ἑλλήνων προτεσταντῶν, εὐρισκόμαστε μπροστὰ σὲ μιὰ μεγάλη ἀντίφαση, νὰ ἐπικαλοῦνται ἀμφότεροι μόνον τὴν Ἁγ. Γραφή καὶ νὰ ἀντιφάσκουν μετὰξὺ τους στὸ τί λέει ἡ Ἁγ. Γραφή γιὰ τὸ ἴδιο θέμα. Ἡ ἀντίφαση αὐτὴ

γίνεται ακόμα μεγαλύτερη, αν σκεφθοῦμε ότι, με βάση τὰ κριτήρια τῶν Ἑλλήνων προτεσταντῶν πού θεωροῦν τὸν νηπιοβαπτισμό ἀντίθετο στὸ θέλημα τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀνθρώπινη ἐπινοήση, τότε, οἱ δημιουργοὶ τοῦ προτεσταντισμοῦ καὶ πνευματικοὶ τους προπάτορες, δίδασκαν καὶ ὑπερασπίζονταν ὡς θεῖο θέλημα ἀνθρώπινες ἐπινοήσεις καὶ ἀντιγραφικὲς ἀπόψεις.

Γιὰ τὸν ὀρθόδοξο χριστιανὸ οἱ προτεσταντικὲς ἀντιφάσεις καὶ στὸ ζήτημα τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ, εἶναι δηλωτικὲς τῆς μόνιμης, δυσπερίγραπτης τραγωδίας τοῦ προτεσταντισμοῦ, ὅπου ἡ αὐθαιρεσία, ὁ ὑποκειμενισμός, μαζί με ψυχολογικὲς ψευδαισθήσεις ἀτομικῆς ἐπάρκειας καὶ φωτισμοῦ, καθιστᾶ τὸν κάθε προτεστάντη —ὑποτίθεται— δόκιμο καὶ σωστὸ ἑρμηνευτὴ τοῦ ἱεροῦ κειμένου.

Ὁλοκληρώνοντας, πρέπει νὰ ἐπισημάνουμε καὶ τὸ ἔλλειμα ἀληθείας πού ἔχει ὁ προτεσταντικὸς ἰσχυρισμός, ὅτι ὁ νηπιοβαπτισμός στερεῖται ἐρείσματος στὴν Ἁγ. Γραφή. Παραγνωρίζουν ὅτι ὁ Θεάνθρωπος δὲν ἔθετε προϋποθέσεις ἡλικίας λέγοντας «Ἐὰν μή τις γεννηθῆ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ» (Ἰωάν. 3, 5)¹⁸. Παραγνωρίζουν ὅτι τὸ βάπτισμα ἀντικατέστησε τὴν ὀκταήμερο περιτομὴ (Κολ. 2, 10) πού γινόταν στὰ βρέφη, καὶ ἦταν τύπος τοῦ βαπτίσματος. Ὑποτιμοῦν τὸ ιδιαίτερο ἐνδιαφέρον τοῦ Θεανθρώπου γιὰ τὰ παιδιά (Ματθ. 19, 13-15) καὶ ἐπιπλέον με ἑρμηνευτικὲς ἀλλαγμεῖες ἀγωνίζονται νὰ πείσουν ὅτι οἱ οἰκογένειες πού βάπτιζαν οἱ ἀπόστολοι (Πράξ. 16, 14-15, Α΄ Κορ. 1, 16) δὲν εἶχαν παιδιά. Ἐπιπλέον, δὲν προσάγουν καμία ἀπόδειξη, ὅτι οἱ τρεῖς χιλιάδες χριστιανοὶ πού ἐβαπτίστηκαν μετὰ τὴν ὁμιλία τοῦ Πέτρου (Πράξ. 2, 41) ἄφησαν τὰ παιδιά τους ἀβάπτιστα¹⁹. Ἐπισημαίνει χαρακτηριστικὰ ὁ Ἁγ. Νεκτάριος «οὐδαμοῦ τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς φαίνεται ἢ ὅτι ὁ Χριστὸς διέταξε τὸν ἀποκλεισμόν τῶν νηπίων ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος, ἢ ὅτι οἱ Ἀπόστολοι κατὰ τὰς Ἀποστολικὰς αὐτῶν πορείας, βαπτίζοντες τοὺς προσερχομένους εἰς πίστιν ἔθνικούς, κατέλιπον ἀβάπτιστα τὰ ἑαυτῶν νήπια»²⁰.

Σημειώσεις

1. K. BARTH, *Die kirchliche Lehre von der Taufe*, Zürich 1947³. O. CULLMANN, *Die Tauflehre des NT. Erwachsene und Kindertaufe*, Zürich 1948. J. JEREMIAS, *Die Kindertaufe in den ersten vier Jahrhunderten*, Göttingen 1958³. K. ALAND, *Die Säuglingstaufe im NT und in der alten Kirche. Eine Antwort auf J. Jeremias*, München 1961. E. STAUFFER, *Zur Kindertaufe in der Urkirche*, Deutsches Pfarrerblatt 49 (1949), 152-154.

2. ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΟ ΒΗΜΑ, Ἄρ. φ. 9, Ἀύγ.-Ὀκτ. 1996, σελ. 14. ΓΕΡΑΣ. ΖΕΡΒΟΠΟΥΛΟΥ, *Γραφές καὶ Παραδόσεις*, Ἐλεύθερες Ἐκδόσεις, Ἀθήνα χ.χ.², σελ. 76, 78.

3. Γ. ΚΑΡΒΟΥΝΑΚΗΣ, *Τὸ Βάπτισμα κατὰ τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ*, περ. ΣΑΛΠΙΣΜΑ (ἐκδ. Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Βίβλου), Ἰουλ.-Δεκ. 1992, τεῦχος 3, σελ. 126.

4. ΣΤΑΥΡΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΥ, *Ἡ μεγαλύτερη αἵρεση στὴν Ἑλλάδα*, Ἀθήνα 2001, σελ. 11.

5. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΤΡΕΜΠΕΛΑ, *Δογματικὴ τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, τόμ. 3, ἐκδ. ΣΩΤΗΡ, Ἀθήνα 1979², σελ. 111-114.

6. WOL. METZGER, *Die Taufe im missionarischen Anfang und in der Gemeindesituation*, Stuttgart 1961, σελ. 46.

7. CHRISTOPH HINZ, *Taufeverantwortung in der DDR-Diasporagemeinde*, στὸ *Lutherische Monatshefte*, Heft 4, April 1969, σελ. 167-168.

8. ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ ΘΕΟΧΑΡΗ, *Βιβλικὴ Θεματολογία*, Ρόδος 1976, σελ. 26.

9. ΠΑΝΑΠΕΤΟΥ ΔΟΥΛΗΓΕΡΗ, *Ὁ αἰρετικὸς Καλαποθάκης ἢ ἔλεγχος τῶν ψευδευαγγελικῶν*, Ἐν Ἀθήναις 1892, σελ. 192-195.

10. ΒΛ. R. STUPPERICH, *Schriften von evangelischer Seite gegen die Täufer*, Münster 1983. E. MÜHLENBERG, *Epochen der Kirchengeschichte*, Heidelberg- Wiesbaden 1991², σελ. 230-235.

11. K. HAGENBACH, *Lehrbuch der Dogmengeschichte*, Leipzig 1867⁵, ΣΕΛ. 650.

12. *Bekennnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche*, Güttersloh 1986³, σελ. 486.

13. *Bekennnisschriften...*, ὄπ.π., σελ. 736-739. Πρβλ. E. HIRSCH, *Hilfsbuch zum Studium der Dogmatik*, Berlin 1964⁴, σελ. 224.

14. ΒΛ. καὶ KLAUS SCHACHT, *Die Taufe*, στὸ *Amt und Gemeinde*, 38(1987), März/Apr 1987, σελ. 30.

15. J. CALVIN, *Institutio Christianae Religionis*, (übersetzt und bearbeiter von OTTO WEBER), Neukirchener 1997⁶, σελ. 913-939.

16. *Institutio IV*, 16, 1, ὄπ.π., σελ. 913.

17. ZWINGLI, *Opera*, (hrsg v.M.Schuler-J.Schulthess), Band II, 230-300.

18. ΑΓΙΟΥ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑ, *Μελέται περὶ τῶν θείων μυστηρίων*, Ἀθήνα 1990, σελ. 27.

19. ΑΓΙΟΥ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑ, ὄπ.π., σελ. 28.

20. Ὁπ.π., σελ. 29.

Περιγραφή ενός ιστορικού έμπειρικού «υποδείγματος»

*«Μάταιοι οί την πᾶσαν οικονομίαν τοῦ Θεοῦ ἀθετοῦντες καὶ τὴν τῆς σαρκὸς σωτηρίαν ἀρνούμενοι καὶ τὴν παλιγγενεσίαν αὐτῆς ἀτιμάζοντες...»
(Εἰρηναῖος)*

Τοῦ Ἀριστομένουσ Κ. Ματσάγγα

Ο Γνωστικισμὸς ἦταν ἓνα εὐρὺ πνευματικὸ, θρησκευτικοφιλοσοφικὸ ρεῦμα, ποὺ ἀπείλησε σοβαρὰ τὴν Ἐκκλησία κατὰ τὸν Β' αἰώνα, μὲ ἔντονεσ συγκρητιστικὲσ τάσεισ ἀπὸ στοιχεῖα ἑλληνικά, βαβυλωνιακά, αἰγυπτιακά, ἱρανικά, ἰουδαϊκά (τοῦ αἰρετικοῦ Ἰουδαϊσμοῦ) καὶ χριστιανικά. Οἱ ἐκφραστὲσ αὐτοῦ τοῦ ρεύματος, μὲ τὴ διδασκαλία τουσ γιὰ τὸ Θεό, τὸν κόσμο, τὸν ἄνθρωπο ἀνέτρεπαν ὄλο τὸ ἀποστολικὸ κήρυγμα τῆσ Ἐκκλησίας καὶ τὸ μυστήριο τῆσ θείασ Οἰκονομίας, γιατί:

- Δίδασκαν ἓνα Θεὸ ἀπόλυτα «ξένο» καὶ «ἄσχετο» πρὸσ τὴν ἱστορία καὶ τὸν κόσμο, (ἀντιϊστορικὴ ἀντίληψη γιὰ τὸ Θεό).

- Διέκριναν ὀξύτατα τὸν «Ἄγαθὸ Θεό» ἀπὸ τὸν «Δημιουργὸ Θεό».

- Ὑποτιμοῦσαν βαθύτατα τὸν ἄνθρωπο, τὴν ὕλη καὶ τὸν κόσμο.

- Χαρακτηρίζονταν ἀπὸ ἓναν ἔντονο ἀντιϊουδαϊσμό.

- Ἀμφισβητοῦσαν τὸν Χριστὸ τῆσ ἱστορίας ὡσ τὸν σαρκωθέντα Θεὸ Λόγο.

- Κήρυτταν ὅτι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ λυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ καὶ δωρεὰ τοῦ Πνεύματος μέσα στὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ καρπὸσ κάποιασ σχέσεισ μὲ μιὰ μυστικὴ «γνώση», ποὺ ὁ Χριστὸσ ἐμπιστεύτηκε σ' ἓναν ἀπὸ τουσ Ἀποστόλουσ, καὶ ἡ ὁποία γίνεται κτῆμα ἀπὸ τουσ «πνευματικούσ» ἀνθρώπουσ τῆσ Ἐκκλησίας.

Στὴν πνευματικὴ ἀναμέτρηση ποὺ ἀκολούθησε (σ' αὐτὴ διακρίθηκαν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖσ καὶ πατέρεσ τοῦ Β' αἰώνα, ὅπωσ ὁ Ἰππόλυτοσ, ὁ Τερτυλλιανόσ, ὁ Κλήμησ ὁ Ἀλεξανδρεὺσ, ὁ Ὀριγένησ, ἀλλὰ πρὸ πάντων ὁ ἅγ. Εἰρηναῖοσ), ἡ Ἐκκλησία ἀντιπαρέτασε τῖσ ἐξῆσ μέγιστεσ ἀλήθειεσ:

- Ὅτι ὁ Θεὸσ τῆσ Βίβλου καὶ τῆσ Ἐκκλη-

σίας δὲν εἶναι «ἄσχετοσ» καὶ «ξένοσ» πρὸσ τὸν κόσμο, ἓνα Ἀπόλυτο Ὄν, «ἄφιλο» καὶ «ἀκοινωνητο», ἀλλ' Αὐτόσ ποὺ ἀποκαλύπτεται «ἐν χρόνω» ὡσ Πατήρ, Υἱὸσ καὶ Ἅγιο Πνεῦμα, γιὰ νὰ σώσει τὸν κόσμο.

- Ὅτι δὲν ὑπάρχει διάκριση ἀνάμεσα στοῦν Ἄγαθὸ καὶ Δημιουργὸ Θεό, ἀνάμεσα στοῦ Θεὸ τῆσ Παλαιᾶσ καὶ στοῦ Θεὸ τῆσ Κ.Δ. Ὁ Ἕνασ καὶ αὐτόσ Θεὸσ δημιούργησε τὸν κόσμο, ὄχι μὲ κάποιεσ μεσάζουσεσ θεότητεσ, ἀλλὰ μὲ τὰ «δύο Του χέρια», τὸν Λόγο καὶ τὸ Πνεῦμα (ἅγ. Εἰρηναῖοσ).

- Ὅτι ὁ κόσμοσ καὶ ἡ ὕλη δὲν εἶναι εὐτελεῖ δημιουργήματα ἓνοσ κατώτερου Θεοῦ, ποὺ μιὰ μέρα θὰ καταστραφοῦν, ἀλλὰ ἀποτελοῦν ἔργα τῆσ ἀγάπησ καὶ τῆσ ἐλευθερίας τοῦ Θεοῦ. Κι ἓνασ τέτοιοσ κόσμοσ ἀγιάζεται μέσα στὴν Ἐκκλησία καὶ θὰ μετᾶσχει στὴν μεταμόρφωση τῶν πάντων κατὰ τὴν ἐποχὴ τῶν Ἐσχάτων. Ἡ πτώση τοῦ κόσμου καὶ τὸ κακὸ δὲν ἔχουν σχέση μὲ τὴν ὕλη, ἀλλὰ εἶναι καρπὸσ τῆσ ἐλευθερίας τῶν πρώτων ἀνθρώπων.

- Ὅτι ὁ ἄνθρωποσ δὲν ἀποτελεῖ κάποιο κρίκο στὴν ὄλη καταστροφικὴ πορεία τῆσ δημιουργίας, ἀλλὰ τὸ τελευταῖο ἔργο τοῦ Θεοῦ, ποὺ συγκεφαλαιώνει τὴν ὕλικὴ καὶ πνευματικὴ πραγματικότητα καὶ καλεῖται νὰ κάνει, μὲ τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος, τὴ δικὴ του ἀνοδικὴ πορεία πρὸσ τὴν τελείωση.

- Ὅτι ὁ Χριστόσ, ὁ μονογενὴσ Υἱὸσ τοῦ Θεοῦ καὶ Λόγοσ, εἰσέρχεται στοῦν κόσμο καὶ στὴν ἱστορία ἀληθινὰ καὶ πραγματικά – ὡσ ἀληθινόσ ἄνθρωποσ καὶ ἀληθινόσ Θεόσ. Καὶ τὸ κάνει αὐτό, ὄχι γιὰ νὰ προσφέρει κάποια ἰδιάζουσα «γνώση», ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐνώσει στοῦ πρόσωπό Του ὄλη τὴν κτίση – τὰ οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια. Γιὰ ν' «ἀνακεφαλαιώσει» ὄλη τὴν ἀνθρωπότητα στοῦ Σῶμα τῆσ Ἐκκλησίας καὶ νὰ σώσει ὀλόκληρο τὸν ἄνθρωπο ὡσ ψυχοσω-

ματική ένότητα. Πρόκειται ουσιαστικά για μιὰ νέα γέννηση, για μιὰ νέα δημιουργία, ὅπου ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ γίνεται «υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου», για νὰ ὀδηγήσει τὴ νέα ἀνθρωπότητα τῆς Ἐκκλησίας ἐκεῖ πού ὁ πρῶτος Ἀδὰμ δὲν μπόρεσε νὰ φτάσει — στὴν ἀθανασία.

• Ὅτι ἐγγυητὴς καὶ αὐθεντικὸς ἐκφραστὴς τῆς ἀλήθειας δὲν εἶναι κάποια «ἀριστοκρατική» τάξη ἢ ομάδα, ἀλλὰ ἡ μία καὶ καθολικὴ Ἐκκλησία, ὡς ἀποστολικὴ παράδοση καὶ διαδοχή, ὡς πίστη καὶ ζωὴ. Ἀπ’ αὐτὴ τὴν ἀποψη ἡ ἀληθινὴ θεογνωσία καὶ σωτηρία δὲν εἶναι κάποια κρυφὴ διδασκαλία για ἐκλεκτούς. Γιατὶ ὁ Ἰησοῦς δὲν ἀποκάλυψε τὸν Ἐαυτὸ Του

σ’ ἓναν Ἀπόστολο, ἀλλὰ στοὺς Δώδεκα καὶ στὴ σύνολη κοινότητα τῆς Ἐκκλησίας. Οὔτε εἶναι καρπὸς νοησιαρχίας, ἀλλὰ μετοχὴ τοῦ ὅλου ἀνθρώπου στὴ ζωὴ τοῦ Θεοῦ, ὅπως αὐτὴ ἡ ζωὴ ἀναβλύζει μέσα ἀπὸ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν προσωπικὴ σχέση με τὸν Τριαδικὸ Θεό. Ἀναφέρει χαρακτηριστικὰ ὁ Ἅγιος Εἰρηναῖος¹:

«Ματαιοπονοῦν δὲ ἀπὸ κάθε ἀποψη ὅσοι λένε ὅτι τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι δεκτικὸ ἀφθαρσίας, ἀμφισβητώντας (κατ’ αὐτὸ τὸν τρόπο) τὸ ὅλο μυστήριον τῆς θείας Οἰκονομίας, ἀρνούμενοι τὴν σωτηρία τοῦ σώματος καὶ προσβάλλοντας τὴν μεταμόρφωση αὐτοῦ (τοῦ σώματος, ὅταν θὰ φανερωθεῖ ὁ καινούργιος κόσμος τοῦ Θεοῦ). Ἐὰν ὅμως δὲ σώζεται αὐτὸ (τὸ σῶμα), ἄρα οὔτε ὁ Κύριος με τὸ αἷμα Του μᾶς ἐλύτρωσε, οὔτε τὸ ποτήριον τῆς Εὐχαριστίας εἶναι κοινωνία τοῦ αἵματός Του... Ὅμως, ἐπειδὴ εἴμαστε μέλη αὐτοῦ (τοῦ Κυρίου) καὶ με τὴν κτίση (με τὰ ὑλικά πράγματα τῆς κτίσεως) τρεφόμεσθε, τὰ δὲ ὑλικά πρά-

γματα Αὐτὸς μᾶς τὰ προσφέρει ... τὸ κρασί πού ὑπάρχει στὸ ποτήριον τῆς Εὐχαριστίας θεώρησε δικό Του, αἷμα μέσα ἀπὸ τὸ ὁποῖο αὐξάνει τὸ δικό μας αἷμα. Καὶ τὸν ἄρτον, πού ἔρχεται ἀπὸ τὸν ὑλικὸ κόσμον, ὡς δικό Του σῶμα διαβεβαίωσε, μέσα ἀπὸ τὸ ὁποῖο αὐξάνουν τὰ δικὰ μας σώματα. Ἀφοῦ λοιπὸν τὸ κρασί τοῦ ποτηρίου καὶ ὁ ἄρτος εἶναι δεκτικὰ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ γίνονται Εὐχαριστία, αἷμα καὶ σῶμα Χριστοῦ, καὶ ἀπὸ αὐτὰ αὐξάνεται καὶ παίρνει ὑπόσταση τὸ σῶμα μας, πῶς λένε ὅτι τὸ σῶμα μας δὲν μπορεῖ νὰ δεχτεῖ τὴ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι ἡ αἰώνια ζωὴ, ἀφοῦ τρέφεται ἀπὸ τὸ Αἷμα καὶ τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀποτελεῖ

μέλος αὐτοῦ (τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ)».

Στὸ παραπάνω, λοιπὸν, κείμενο ὁ ἅγ. Εἰρηναῖος, ἐκφράζοντας τὴν ὅλη εὐχαριστιακὴ Θεολογία καὶ Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας διακηρύττει:

• Ὅσοι ἀρνοῦνται τὸν

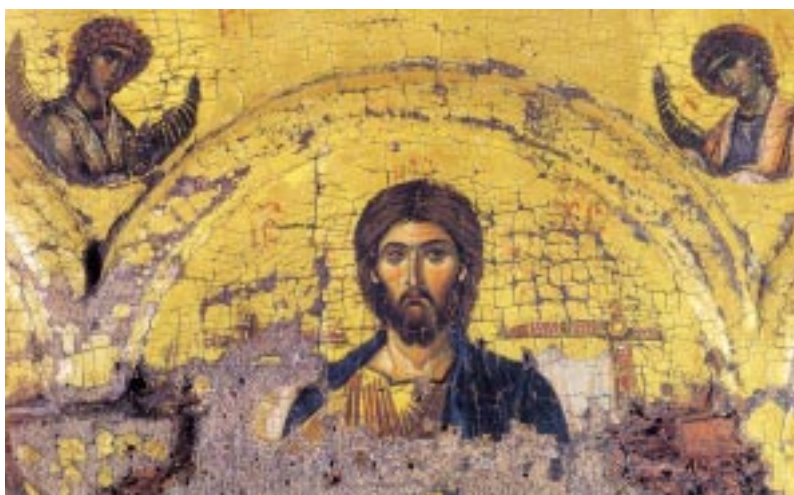
ἀγιασμό τῆς ὕλης καὶ τὴν ἀφθαρτοποίηση τοῦ ἀνθρώπινου σώματος, ἀρνοῦνται τὸ ὅλο μυστήριον τῆς θείας Οἰκονομίας.

• Ἡ καταξίωση καὶ ὁ ἀγιασμός τῆς ὕλης εἶναι καρπὸς τῆς θείας Ἐνσάρκωσης, καθὼς ὁ Χριστὸς ἐνδύεται τὴν ἀνθρώπινη σάρκα καὶ γίνεται ἄνθρωπος.

• Ἰδιαίτερα ὁ ἀγιασμός τῆς ὕλης διενεργεῖται κατὰ τὸ Μυστικὸ Δεῖπνον, ὅπου ὁ Χριστὸς καθιστᾶ, με τὸ λόγο Του, τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον Σῶμα καὶ Αἷμα Του — καὶ αὐτὰ τὰ Τίμια Δῶρα χαρίζει ἀπὸ ἀγάπη στὴν Ἐκκλησία Του.

• Καὶ αὐτὸ πού ἐγινε τότε ἐπαναλαμβάνεται «πάλιν καὶ πολλάκις» κατὰ τὴ θεία Εὐχαριστία — ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος γίνονται Σῶμα καὶ Αἷμα Χριστοῦ.

(συνέχεια στὴ σελ. 26)

Ὁ Χριστὸς τῆς Μεγάλης Δεήσεως (12ος αἰώνας)

ΣΥΝΑΞΕΙΣ ΕΞΟΜΟΛΟΓΩΝ ΣΤΗΝ ΙΕΡΑ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΑΘΗΝΩΝ

Τοῦ Πρωτοπρεσβ. Ἐλ. Χαβάτζα

Τὰ δύο τελευταία χρόνια ἡ Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν μέ τήν ἐντολή καί εὐλογία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν ὀργανώνει περιοδικές συνάξεις ἐξομολόγων, δύο κάθε χρόνο: μία πρὶν ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα (Ὀκτώβριος-Νοέμβριος) καί μία μέ τήν ἑναρξή τοῦ Τριωδίου (Φεβρουάριος-Μάρτιος).

Στίς συνάξεις αὐτές, διαρκείας δύο ὥρων, παρουσιάζεται ἓνα θέμα ἀπὸ διακεκριμένο ὀμιλητή καί ἀκολουθεῖ συζήτηση.

Οἱ συνάξεις γίνονται ἡμέρα Τρίτη (6-8 ἀπόγευμα) σέ εὐρύχωρες αἰθουσες ἐνοριῶν. Ἡ φιλοξενία τῶν Ἱερῶν Ναῶν ὑπῆρξε πάντοτε θερμή. Ὁ Μακαριώτατος ἐνημερώνεται ἀπὸ ὑπεύθυνες ἐκθέσεις καί παρακολουθεῖ τίς συνάξεις μέ ἰδιαιτέρο ἐνδιαφέρον καί πάντοτε σημειώνει καί ὑποδεικνύει μέ ἀγάπη τὰ καλύτερα. Στίς συνάξεις κατὰ κανόνα προεδρεύει ὁ Αἰδεσιμολογιώτατος Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱεραῦς Ἀρχιεπισκοπῆς π. Θωμᾶς Σηνοδινός, ὁ ὁποῖος δυναμικά καί εὐστοχα κατευθύνει τίς συζητήσεις.

Τὰ θέματα

1. Τὸ πρῶτο θέμα, εἰσαγωγικὸ στὴ λειτουργία

• Καθὼς λοιπὸν κανωνοῦμε τὸ Σῶμα καί τὸ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ἀγιάζονται καί τὰ σώματά μας, ἀφοῦ εἴμασθε ὅλοι μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Ἔτσι, ὅπως τρεφόμασθε καί αὐξάνουν τὰ σώματά μας μέ τὰ ὑλικά ἀγαθὰ τῆς κτίσεως (τὸ ψωμὶ καί τὸ κρασί), ἔτσι τρέφονται, ἀγιάζονται καί μεταμορφώνονται τὰ σώματά μας μέσα ἀπὸ τὸ Σῶμα καί τὸ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, πού ἀποτελοῦν θεία δωρεὰ καί πηγὴ τῆς αἰώνιας ζωῆς στὴν κοινότητα τῆς Ἐκκλησίας.

Σημείωση

1. «Μάταιοι δὲ παντελῶς οἱ τὴν πᾶσαν οικονομίαν ἀθετοῦντες τοῦ Θεοῦ καί τὴν τῆς σαρκὸς σωτηρίαν ἀρνούμενοι καί τὴν παλιγγενεσίαν αὐτῆς ἀτιμάζοντες μὴ εἶναι δεκτικὴν αὐτὴν λέγοντες τῆς ἀφθαρσίας. Εἰ δὲ οὐ σώζε-

ταί τῶν Συνάξεων, τὴν περίοδο Ὀκτωβρίου-Νοεμβρίου 2002, παρουσίασε ὁ Θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος Θερμοπυλῶν κ. Ἰωάννης μέ τίτλο: «Σύγχρονα προβλήματα στὴν Ἐξομολόγηση». Τὸ δεύτερο θέμα (Φεβρ.-Μάρτ. 2001) μέ τίτλο: «Ὁ πνευματικὸς καί οἱ ἐκτρώσεις» εἰσηγήθηκε ὁ Πρωτοπρεσβύτερος κ. Κωνσταντῖνος Ἀνδρουλάκης.

2. Τὸ φθινόπωρο τοῦ 2001 ὁ Πρωτοπρ. Στυλιανὸς Καρπαθίου εἰσηγήθηκε τὸ θέμα: «Τεκνογονία καί Ἀντισύλληψη». Ἡ εἰσηγήσις εἶχε δύο μέρη:

Στὸ πρῶτο μέρος παρουσίασε τὸ λόγο τῆς σεξουαλικότητας. Ἐπισήμανε ὅτι ὁ χαρακτήρας τῆς εἶναι ψυχοσωματικὸς. Ἔτσι εἶναι μὲν ἐνστικτο, ἀλλὰ βουλητικὸ, πράγμα πού τὸ διαφοροποιεῖ στὸν ἄνθρωπο ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ἔμβια ὄντα.

Παρουσίασε τὴ συνάρτηση σεξουαλικότητας, οἰκογένειας καί κοινωνίας καί ὑπογράμμισε τὸ βιβλικὸ πρότυπο τοῦ Γάμου. Συνέπεια τῆς σχέσης σεξουαλικότητας καί κοινωνίας εἶναι ἡ ἐνότητα τῶν συζύγων μέσα στὸ Γάμο.

Στὸ δεύτερο μέρος ἀναφέρθηκε στίς σχέσεις

ταί αὕτη, οὐδ' ἄρα ὁ Κύριος τῷ αἵματι αὐτοῦ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς, οὐδὲ τὸ ποτήριον τῆς εὐχαριστίας κοινωνία ἐστὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ... Καί ἐπειδὴ μέλη αὐτοῦ (τοῦ Κυρίου) ἐσμὲν καί διὰ τῆς κτίσεως τρεφόμεθα, τὴν δὲ κτίσιν αὐτὸς ἡμῖν παρέχει... τὸ ἀπὸ τῆς κτίσεως ποτήριον ἴδιον αἷμα ὠμολόγησεν, ἐξ οὗ αὖξαι τὸ ἡμέτερον αἷμα καί τὸν ἀπὸ τῆς κτίσεως ἄρτον ἴδιον σῶμα διεβεβαιώσατο, ἀφ' οὗ τὰ ἡμέτερα αὖξει σώματα. Ὅποτε οὖν καί τὸ κεκραμένον ποτήριον καί ὁ γεγονὼς ἄρτος ἐπιδέχεται τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καί γίνεται εὐχαριστία, αἷμα καί σῶμα Χριστοῦ, ἐκ τούτων τε αὖξαι καί συνέστηκεν ἡ τῆς σαρκὸς ἡμῶν ὑπόστασις, πῶς μὴ εἶναι δεκτικὴν τὴν σάρκα λέγουσι τῆς δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἐστὶ ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος, τὴν ἀπὸ τοῦ αἵματος καί σώματος τοῦ Χριστοῦ τρεφομένην καί μέλος αὐτοῦ ὑπάρχουσαν.» (Ἐλεγχος... Ε, 2, 2-3).

Ἄρ. Ματσάγας

τῶν συζύγων, οἱ ὁποῖες πρέπει νὰ εἶναι τακτικές, σύμφωνα καὶ μὲ τὶς ὑποδείξεις τοῦ Ἁπ. Παύλου στὴν πρὸς *Κορινθίους Ἐπιστολή*. Μὲ τὶς σχέσεις τῶν συζύγων συνδέεται, ὅπως εἶναι φυσικό, ἡ τεκνογονία. Μὲ τὴ γλώσσα τῆς ἀκρίβειας κάθε παρέμβαση γιὰ ἀποφυγὴ τῆς Τεκνογονίας δημιουργεῖ «σχάση», δηλαδὴ ρήγμα, στὴ φυσικὴ σχέση σεξουαλικότητας καὶ τεκνογονίας.

Στὴ συνέχεια, μὲ ἀγιογραφικές, πατερικές καὶ κανονικές ἀναφορὲς στὸ θέμα ἐπισήμανε τὴ σχέση Ἐκρίβειας καὶ Οἰκονομίας τονίζοντας ὅτι οὔτε τὴν Ἐκρίβεια ἀλλὰ οὔτε καὶ τὴν Οἰκονομία παραθεωρεῖ ἡ Ἐκκλησία γιὰ τὴν καθοδήγηση τῶν πιστῶν. Ἡ ἀνάγκη τῆς συμμετοχῆς στὰ Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας οἰκονομεῖται πάντοτε στὰ πλαίσια τῆς κατανόησης τῆς μεταπτωτικῆς ἀνθρώπινης πραγματικότητας.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων ὁ π. Στυλιανὸς σχετικὰ μὲ τὴν Ἀντισύλληψη ἐπισήμανε ὅτι ὀρισμένα «ἀντισυλληπτικά» δὲν εἶναι ἀκριβῶς ἀντισυλληπτικά, ἀλλὰ ἐνεργοῦν μετὰ ἀπὸ σύλληψη, ἄρα προκαλοῦν ἄμβλωση καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ ἀποδοκιμάζονται ἀνάλογα.

3. Στὴ δευτέρη εἰσήγηση ὁ π. Νεκτάριος Ἀντωνόπουλος ἀνέπτυξε τὸ θέμα: «*Τυπολογία Ἐξομολογουμένων καὶ δημιουργία Ἐξομολογητικῆς Συνείδησης*». Ὁ Εἰσηγητὴς παρουσίασε ὀκτὼ περιπτώσεις-τύπους ἐξομολογουμένων. Αὐτοὶ εἶναι:

- Οἱ ἐξομολογούμενοι μὲ εἰλικρίνεια, μὲ συντριβὴ καὶ Μετάνοια,
- Οἱ τυπικῶς προσερχόμενοι, «οἱ πιστοὶ τῶν ἐορτῶν», πού προσέρχονται ἀπὸ ἀνάγκη, ἢ ὑποχρέωση, ἢ καθῆκον, ἢ ἔθιμο, ἢ σὲ Μνημόσυνο. Παρουσιάζουν συχνὰ ἄγνοια ἢ ἐπιπολαιότητα, εἶναι ἀπροετοίμαστοι, δὲν ἔχουν ἴσως Μετάνοια.
- Ἐκεῖνοι πού ἐπιθυμοῦν τὴν ἄφεση, ἀλλὰ δυσκολεύονται στὴν ἐξαγόρευση λόγῳ ντροπῆς, ἀνωριμότητας πνευματικῆς ἢ δῆθεν «σεμνότητας».
- Οἱ περιστασιακῶς προσερχόμενοι στὴν Ἐξομολόγηση. Εἶναι αὐτοὶ πού πιέζονται ἀπὸ κάποιες καταστάσεις τῆς ζωῆς. Οἱ τύποι αὐτοὶ συνήθως ἀλλάζουν πνευματικούς κάθε φορά.
- Οἱ ἐνοχικοὶ, οἱ πάσχοντες ἀπὸ ἐνοχές καὶ διάφορες διαταραχές. Ἀντιλαμβάνονται τὸ Θεὸ ὡς δικαστὴ ἢ καὶ σαδιστὴ πατέρα, τὰ δὲ ἐπιτί-

μία ἀντὶ γιὰ φάρμακα τὰ θεωροῦν Ποινικὸ Κώδικα. Ἀμφιβάλλουν γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἐγκυρότητα τοῦ Μυστηρίου. Εἶναι περιπτώσεις στὶς ὁποῖες τὰ ὄρια ἀρμοδιότητας πνευματικοῦ ἢ ψυχιάτρου εἶναι δυσδιάκριτα.

- «Ὁ ὑπερήφανος τελώνης». Εἶναι χειρότερη περίπτωση ἀπὸ τὸ Φαρισαῖο, ὁ ὁποῖος κόμπαζε γιὰ τὶς ἀρετές του. Ὁ «ὑπερήφανος τελώνης» κομπάζει γιὰ τὶς ἀμαρτίες του. Ὁ τύπος αὐτὸς συναντᾶται στοὺς νέους θεολόγους, πού γνωρίζουν καλὰ τὸν ἀββὰ Ἰσαὰκ καὶ ἄλλους ἀσκητὲς καὶ πατέρες καὶ συνδυάζουν ἐγκεφαλικὴ θεολογία καὶ ἀντιχριστιανικὴ ζωὴ. Εἶναι ἀπὸ τὶς χειρότερες περιπτώσεις στὴν Ἐξομολόγηση.

- Οἱ σκεπτικιστὲς καὶ ὀρθολογιστὲς πού προσέρχονται στὴν Ἐξομολόγηση γιὰ κριτικὴ συζήτηση.

- Οἱ Κληρικοὶ, οἱ ὁποῖοι σὲ μεγάλο ποσοστὸ δὲν ἐξομολογοῦνται.

Ἄνεφερε ἐπὶ τροχάδην καὶ διαφόρους ἄλλους τύπους, καὶ στὴ συνέχεια πέρασε στὸ δεύτερο μέρος τῆς Εἰσηγήσεως, στὴ *Δημιουργία Ἐξομολογητικῆς Συνείδησης*. Τόνισε ὅτι ὁ Πνευματικὸς στὴν ἐπίπονη προσπάθειά του χρειάζεται νὰ μάθει νὰ ἀκούει μὲ σεβασμὸ, χωρὶς νὰ σκανδαλίζεται ἢ νὰ ἀντιδρᾷ ἀνεπίτρεπτα, νὰ στέκεται μὲ λεπτότητα, νὰ ἐρωτᾷ μὲ διάκριση.

- Νὰ ἐπιδοκιμάζει τὴν τελειοθηρία, τὴν ἀναζήτηση τοῦ τέλειου, νὰ ἀποδοκιμάζει ὅμως τὴν τελειομανία ὡς ἀρρωστημένη κατάσταση. Νὰ ὑποδεικνύει τὸν ἀγῶνα καὶ τὸ βίωμα τῶν Ἁγίων πού ἀγωνίζονται καὶ ζητοῦν: «*Δὸς μοι Μετάνοιαν*».

- Νὰ ἐνισχύει τὴν ἐλπίδα στοὺς πιστοὺς. Μετάνοια καὶ Ἐλπίδα, βασικοὶ πόλοι στὴν καλλιέργεια Ἐξομολογητικῆς Συνείδησης.

Κατὰ τὴ συζήτηση πού ἀκολούθησε διατυπώθηκε ἡ πρόταση καὶ ἐγένε ὁμόφωνα δεκτὴ νὰ ὑπάρξει ἓνας Ὁδηγὸς ἐξομολογουμένων σοβαρὸς καὶ ὑπεύθυνος, πού θὰ διανέμεται γιὰ νὰ βοηθεῖ τοὺς πιστοὺς καὶ νὰ προάγει τὸ ἔργο τῶν Ἐξομολόγων. Τὸ αἶτημα ὑποβλήθηκε στὸ Μακαριώτατο, ὁ ὁποῖος τὸ ἔκανε εὐμενῶς δεκτό.

Μὲ τὶς εὐλογίες τοῦ Μακαριωτάτου προσευχόμεθα νὰ ἀκολουθήσουν καὶ ἄλλες γόνιμες συνάξεις πρὸς ὠφέλειαν ὄλων.

Ἀπαντήσεις σέ λειτουργικές, κανονικές καί ἄλλες ἀπορίες

Τοῦ Ἰωάννου Φουντούλη,
Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

598. Γιατί οἱ τελευταῖες ἡμέρες τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου δὲν ἔχουν θεοτοκίο καὶ σταυροθεοτοκίο στὰ στιχηρὰ τοῦ ἑσπερινοῦ καὶ στὸ ἀπὸ γ' ὠδῆς κάθισμα στὸν ὄρθρο καὶ πῶς ἀναπληρώνεται ἡ ἔλλειψη αὐτή; (Ἐρώτηση π. Ε.Δ.).

Πράγματι στὶς ὀκτῶ τελευταῖες ἡμέρες τοῦ Μηναιίου τοῦ Ἀπριλίου (23-30) στὴν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ καὶ τοῦ ὄρθρου στὰ σημεῖα ποὺ ἐπισημαίνονται ἀπὸ τὴν ἐρώτηση δὲν ὑπάρχει θεοτοκίο καὶ σταυροθεοτοκίο, ἀλλὰ μετὰ μὲν τὴν ὁμάδα τῶν ἑσπερίων σημειώνεται στερεοτύπως «Δόξα καὶ νῦν. Τῆς ἑορτῆς» (στὶς 23 κατὰ τὴν μνήμη τοῦ ἀγίου Γεωργίου σημειώνεται «Δόξα» τοῦ ἀγίου, «Καὶ νῦν. Τῆς τυχούσης ἑορτῆς», ὁμοίως στὶς 25 τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου «Δόξα» τοῦ ἀγίου, «Καὶ νῦν. Τῆς ἑορτῆς»), μετὰ δὲ τὸ ἀπὸ γ' ὠδῆς κάθισμα ἐπαναλαμβάνεται πάντοτε τὸ «Καὶ τῆς ἑορτῆς». Εἶναι καὶ στὶς δύο περιπτώσεις αὐτόνοητο ὅτι πρόκειται γιὰ τὴν ἑορτὴ τοῦ Πάσχα, ἡ ὁποία κατὰ τὴν ὀψιμότερη ἡμερομηνία τῆς —κατὰ τὸ Ἰουλιανό, ἐννοεῖται, ἡμερολόγιο— φθάνει μέχρι τὶς 25 Ἀπριλίου. Ἐπομένως, οἱ ἀνωτέρω σημειωθεῖσες ἡμέρες ἐμπίπτουν πάντοτε στὴν πασχάλιο περίοδο ἢ καὶ στὴν διακαινήσιμο ἀκόμα ἑβδομάδα. Τὰ Μηναιὰ προϋποθέτουν τὸν ὑπολογισμό τοῦ Πάσχα κατὰ τὸ Ἰουλιανό (τὸ λεγόμενο «παλαιό») ἡμερολόγιο.

Ἀντιθέτως, κατὰ τὸ Γρηγοριανό (τὸ λεγόμενο «νέο») ἡμερολόγιο, ἐφ' ὅσον ἡ ἡμερομηνία τοῦ Πάσχα μετὰ τὴν ἡμερολογιακὴ μεταρρύθμιση ἔμεινε νὰ ὑπολογίζεται σύμφωνα μὲ τὸ Ἰουλιανό, ὅταν τὸ Πάσχα ἐορτάζεται τὶς πρῶτες ἡμέρες τοῦ Μαΐου, καὶ συγκεκριμένως κατὰ τὸ ἑπταήμερο 2 μέχρι 8 Μαΐου, οἱ τελευταῖες ἡμέρες 23-29 Ἀπριλίου ἐμπίπτουν ἀναλόγως στὴν Μεγάλῃ Ἑβδομάδα ἢ στὴν ἑβδομάδα πρὸ τῶν Βαΐων, τὴν ἕκτη ἑβδομάδα τῶν Νηστειῶν. Δὲν εἶναι πολὺ σύνηθες αὐτό, ἀλλ' ὄχι καὶ σπάνιο. Συγκεκριμένως κατὰ τὸν 21ο αἰῶνα, ἀπὸ τὸ 2001 μέχρι τὸ 2100 σωτήριο ἔτος τὸ Πάσχα ἐμπίπτει δεκαπέντε φορές στὴν ὡς ἄνω χρονικὴ περίοδο, δηλαδή στὶς 8 Μαΐου τὸ 2078, στὶς 7 τὸ 2051, στὶς 6 τὸ 2040, στὶς

5 τὸ 2002, 2013, 2024 καὶ 2097, στὶς 4 τὸ 2059, 2070 καὶ 2081, στὶς 3 τὸ 2043 καὶ 2054 καὶ στὶς 2 Μαΐου κατὰ τὰ σωτήρια ἔτη 2021, 2027 καὶ 2032, ἂν, ἐννοεῖται, τὰ ἡμερολογιακὰ δεδομένα ποὺ ἰσχύουν σήμερα παραμείνουν ὡς τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος ἀμετάβλητα.

Τὸν μῆνα Μαῖο ἔχουμε ἀκριβῶς τὸ ἀντίστροφο φαινόμενο. Ἐτσι, ὅταν τὸ Πάσχα εἶναι πολὺ πρῶιμο —κατὰ τὸ Ἰουλιανό ἡμερολόγιο φθάνει μέχρι τὶς 22 Μαρτίου—, τότε ἡ περίοδος τῆς νηστείας τῶν ἀγίων Ἀποστόλων ἀνέρχεται μέχρι καὶ τὶς 18 Μαΐου. Τότε γιὰ τὶς ἡμέρες ἀπὸ τῆς ἡμερομηνίας ἐκείνης μέχρι τοῦ τέλους τοῦ μηνὸς ἀπαιτοῦνται, κατὰ τὶς διατάξεις τοῦ Τυπικοῦ, ὅ,τι καὶ γιὰ τὴν Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ καὶ γιὰ ὅλες τὶς μὴ ἐορτάσιμες ἡμέρες τοῦ λειτουργικοῦ ἔτους, δηλαδή θεοτοκίο ἢ σταυροθεοτοκίο στὰ στιχηρὰ τοῦ ἑσπερινοῦ καὶ ὁμοίως θεοτοκίο ἢ σταυροθεοτοκίο γιὰ τὸ ἀπὸ γ' ὠδῆς μεσῶδιο κάθισμα. Τὸ Μηναιὸ ὅμως τοῦ Μαΐου ἀκολουθεῖ τὴν συνηθεστέρα περίπτωση, κατὰ τὴν ὁποία τὸ τέλος τοῦ μηνὸς Μαΐου ἐμπίπτει στὴν πασχάλιο περίοδο καὶ ἀντὶ τῶν ἀνωτέρω θεοτοκίων καὶ σταυροθεοτοκίων σημειώνει, ὅπως καὶ στὶς ἀνάλογες περιπτώσεις τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἀπριλίου ποὺ εἶδαμε, «Δόξα καὶ νῦν. Τῆς ἑορτῆς» ἢ «Καὶ τῆς ἑορτῆς». Γιὰ τὴν θεραπεία τοῦ πράγματος ἔχει γίνῃ ἐπιλογή θεοτοκίων καὶ σταυροθεοτοκίων ὁμοσῶν, ποὺ δημοσιεύονται στὸ τέλος τοῦ Μηναιίου τοῦ Μαΐου, σὲ παράρτημα. Στὸ τέλος δὲ τῆς ἀκολουθίας τῆς 17ης Μαΐου τοῦ ἐντύπου Μηναιίου καταχωρίζεται ἡ κατωτέρω διαφωτιστικὴ σημείωση: «Ἐπειδὴ, ὅτε τὸ Πάσχα γίνεται πρῶιμώτατον, συμβαίνει παύσθαι μὲν τὸ Πεντηκοστάριον κατὰ τὴν ιζ' τοῦ παρόντος Μαΐου μηνός, ἄρχεσθαι δὲ ἀπὸ τῆς ιη' αὐτοῦ τὴν νηστείαν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, ἐν ἧ, μετὰ τὰ ἐν τῷ ἑσπερινῷ προσόμοια τοῦ καθ' ἡμέραν ἀγίου, ἀπαιτοῦνται θεοτοκία καὶ σταυροθεοτοκία, ὅμοια ἐκείνοις, διὰ τοῦτο ἐτέθησαν ἐκ τῶν χειρογράφων ἐν τῷ τέλει τοῦ παρόντος μηνός, τοιαῦτα θεοτοκία καὶ σταυροθεοτοκία ὡσαύτως καὶ ἕτερα, μετὰ τὸ κάθι-

σμα τῆς γ' ὡδῆς, ἵνα ἔχη ἕκαστος τὰ πάντα ἐκ τοῦ προχείρου, ὅταν ἡ χρεία ἀπαιτήσῃ αὐτά».

Βεβαίως, ἡ ἀνωτέρω σημείωση καὶ ἡ πρόβλεψη τῶν τροπαρίων τοῦ παραρτήματος εἶναι ἀχρηστή γιὰ ὅσες μονές ἢ ἐνορίες ἀκολουθοῦν τὸ νέο ἡμερολόγιο. Ἡ ὡς ἄνω ὅμς διάταξη καὶ τὸ σχετικὸ παράρτημα καλῶς ἐπαναλαμβάνονται στὶς νεώτερες ἐκδόσεις γιὰ ὅσους ἀκολουθοῦν τὸ παλαιὸ ἡμερολόγιο. Κατ' ἀναλογίαν ὅμως καὶ κατὰ τὸ πρότυπο αὐτῶν θὰ ἦταν χρῆσιμο, ἢ μᾶλλον ἐπιβεβλημένο, στὶς νέες ἐκδόσεις τοῦ Μηναίου τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου νὰ ἐπισημασθῆ ἕνα ὅμοιο παράρτημα μὲ τὰ θεοτοκία καὶ τὰ σταυροθεοτοκία τῶν στιχηρῶν τοῦ ἐσπερινοῦ καὶ τῶν μεσωδίων καθισμάτων ἀπὸ 23ης μέχρι 29ης Ἀπριλίου γιὰ τὶς εὐάριθμες ἔστω ἐκεῖνες περιπτώσεις τοῦ ὀπίμου Πάσχα κατὰ τὸ Γρηγοριανὸ ἡμερολόγιο. Τὰ τροπάρια αὐτὰ μπορεῖ νὰ ἀνθολογηθοῦν μὲ ἄνεση ἀπὸ τὴν Παρακλητικὴ ἢ ἀπὸ τὰ Μηναῖα, ὅπου ὑπάρχει πλῆθος ὁμοίων καὶ προσομοίων πρὸς τὰ στιχηρὰ καὶ τὰ καθίσματα τῶν ἡμερῶν αὐτῶν θεοτοκίων καὶ σταυροθεοτοκίων. Κατὰ τὴν ὥρα τῆς ψαλμωδίας ἢ ἀναζήτησης τῶν καταλλήλων θεοτοκίων εἶναι σχεδὸν ἀδύνατος, τὸ δὲ «ὄρα» καὶ «βλέπε» ἢ «ζῆτει», μὲ τὸ ὅποιο ἐνίοτε ἀντιμετωπίζονται παρόμοιες δυσχέρειες καὶ ἐλλείψεις στὴν ἀκολουθία, τὶς περισσότερες φορές μᾶλλον προκαλεῖ σύγχυση παρὰ διευκόλυνση.

Μέχρις ὅτου, πάντως, δοθεῖ ἡ λύση ἀπὸ νέες ἐκδόσεις τῶν Μηναίων, καλὸ θὰ ἦταν νὰ ἀναζητηθοῦν προχείρως τὰ ἀναγκαζοῦντα τροπάρια ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ Μηναῖο τοῦ Ἀπριλίου, γιὰ νὰ μὴ χρησιμοποιοῦνται ἄλλα λειτουργικὰ βιβλία καὶ ἐπιτείνεται ἡ δυσκολία. Μ' αὐτὸ τὸ σκεπτικὸ θὰ μποροῦσαν νὰ ἐπιλεγθοῦν τὰ ἀκόλουθα:

23 Ἀπριλίου, ἐφ' ὅσον ἡ μνήμη τοῦ ἁγίου Γεωργίου μετατίθεται μετὰ τὸ Πάσχα. Θεοτοκίον, Ἦχος δ', ὡς γενναῖον ἐν μάρτυσι: «Τὴν σκητὴν τὴν ἀμόλυντον». Σταυροθεοτοκίον, ὁμοιον: «Τὸν ἀμνὸν καὶ ποιμένα σε» (5 Ἀπριλίου). Κάθισμα θεοτοκίον ἀπὸ γ', Ἦχος πλ. δ', Τὴν Σοφίαν καὶ Λόγον: «Εἰς ἰλὺν ἐνεπάγην ἀμαρτιῶν». Σταυροθεοτοκίον: «Τὸν ἀμνὸν καὶ ποιμένα καὶ λυτρωτὴν» (1 Ἀπριλίου).

24 Ἀπριλίου. Στιχηρὸν θεοτοκίον, Ἦχος πλ. δ', Οἱ μάρτυρές σου Κύριε: «Ἀγνή θεογεννήτρια». Σταυροθεοτοκίον: «Σταυρῶ σε καθηλούμενοι» (9 Ἀπριλίου). Κάθισμα θεοτοκίον, Ἦχος

γ', Θείας πίστεως: «Θείας φύσεως οὐκ ἐχωρίσθη». Σταυροθεοτοκίον: «Θείας φύσεως οὐ διηρέθης» (6 Ἀπριλίου).

25 Ἀπριλίου, ἐφ' ὅσον ἡ μνήμη τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου μετατίθεται μετὰ τὸ Πάσχα. Στιχηρὸν Θεοτοκίον, Ἦχος α', Τῶν οὐρανίων ταγμάτων: «Τῶν οὐρανίων ταγμάτων τὸ ἀγαλλίαμα». Σταυροθεοτοκίον: «Ἐν τῷ σταυρῷ θεωροῦσα ἡ ἀπειρόγαμος» (19 Ἀπριλίου). Κάθισμα θεοτοκίον, Ἦχος α', Τὸν τάφον σου Σωτήρ: «Ἐγγίξει ὁ κριτής». Σταυροθεοτοκίον: «Ὡς εἶδεν ἐν σταυρῷ» (8 Ἀπριλίου).

26 Ἀπριλίου. Στιχηρὸν θεοτοκίον, Ἦχος δ', Ὡς γενναῖον ἐν μάρτυσι: «Ὡς Θεοῦ μήτηρ ἄφθορος». Σταυροθεοτοκίον: «Πικροτάτως δακρύνουσαν» (8 Ἀπριλίου). Κάθισμα θεοτοκίον, Ἦχος γ', Θείας πίστεως: «Παραμύθιον τῶν θλιβομένων». Σταυροθεοτοκίον: «Σταυρουμένον σου ἡ γῆ ἐσείσθη» (11 Ἀπριλίου).

27 Ἀπριλίου. Στιχηρὸν θεοτοκίον, Ἦχος δ', Ὡς γενναῖον ἐν μάρτυσι: «Ὡς πηγὴν ἀγιάσματος». Σταυροθεοτοκίον: «Ὡς ἀμνὸν σε ἐλκόμενοι» (10 Ἀπριλίου). Κάθισμα θεοτοκίον, Ἦχος δ', Ὁ ὑψωθείς: «Τῶν δωρεῶν σου τῶν σεπτῶν». Σταυροθεοτοκίον: «Οὐ φέρω βλέπειν σε σταυρῷ» (5 Ἀπριλίου).

28 Ἀπριλίου. Στιχηρὸν θεοτοκίον, Ἦχος πλ. δ', Ὡ τοῦ παραδόξου θαύματος: «Ποίοις ὀφθαλμοῖς θεάσωμαι». Σταυροθεοτοκίον: «Ἥλιος ἰδὼν σε ἐφρίξει» (2 Ἀπριλίου). Κάθισμα θεοτοκίον, Ἦχος πλ. δ', Τὴν Σοφίαν καὶ Λόγον: «Πειρασμοῖς πολυπλόκοις περιπεσών». Σταυροθεοτοκίον: «Τὸν ἀμνὸν καὶ ποιμένα καὶ λυτρωτὴν» (7 Ἀπριλίου, ἀπὸ τὴν ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Γεωργίου Μυτιλήνης).

29 Ἀπριλίου. Στιχηρὸν θεοτοκίον στὸν ἐσπερινό, Ἦχος α', Πανεύφημοι μάρτυρες: «Μαρία τὸ ἄμωμον καὶ νοῦν». Σταυροθεοτοκίον ὁμοιον: «Τὸν ἴδιον ἄρνα ἢ ἀμνάς» (7 Ἀπριλίου, πάλι ἀπὸ τὴν ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Γεωργίου Μυτιλήνης). Κάθισμα θεοτοκίου ἀπὸ γ' ὡδῆς, Ἦχος α', Τὸν τάφον σου Σωτήρ: «Συγχάρητε βροτοί» καὶ σταυροθεοτοκίον ὁμοιον: «Ὡ θαύματος καινοῦ» (9 Ἀπριλίου).

Τέλος, ἡ 30ῆ Ἀπριλίου, ὅταν τὸ ἔτος 2078 τὸ Πάσχα θὰ ἐμπέσει στὴν πιὸ ἀκραία ἡμερομηνία, τὴν 8η Μαΐου, δὲν θὰ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ θεοτοκία καὶ σταυροθεοτοκία. Θὰ συμπέσει μὲ τὸ Σάββατο τοῦ Λαζάρου.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ στιγμιότυπα

Φωτογραφίες: Χρήστου Μπόνη

Στιγμιότυπο από την έορτή του Μακ. Ἀρχιεπισκόπου (21/10/2002).

Ὁμιλία του Μακ. Ἀρχιεπισκόπου στους μαθητές του Ἀρσακείου (29/10/2002).

Ἀπό τις ἐπετειακές ἐκδηλώσεις στη Χίο για τή συμπλήρωση 80 χρόνων ἀπό τή Μικρασιατική Καταστροφή (Ὀκτ. 2002).

Ἀπό τή θ. Λειτουργία στον Ἱ. Ν. Ἁγ. Πελαγίας Τήνου καί τήν ἀπονομή ἀναμνηστικῶν μεταλλίων στους εὐεργέτες τῆς Ἱερᾶς Μονῆς (Ὀκτ. 2002).

Ἡ ἐξ Ἀρχιερέων ἀποστολή τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στο Ἐὐρωκοινοβούλιο (Σεπ. 2002).

ΕΥΧΕΣ... ΜΕ ΣΤΥΛ ΚΑΙ ΑΠΟΨΗ !!!

Χριστούγεννα, Πρωτοχρονιά...

Ημέρες αγάπης, χαράς και ελπίδας.

Συγγενείς, φίλοι, συνεργάτες και πελάτες, όλοι
αξίζουν τις καλύτερες ευχές μας.

Τα ΕΛΤΑ δημιούργησαν μια πλούσια συλλογή
Χριστουγεννιάτικων Καρτών που συνοδεύονται
από Φακέλους με Προπληρωμένο Τέλος (prepaid),
για εύκολη ταχυδρόμηση των ευχών σας
στην Ελλάδα και το Εξωτερικό.

Προσφέρονται, επίσης, πρόσθετες υπηρεσίες
σε εταιρίες που επιθυμούν μια πιο προσωποποιημένη
παρουσίαση των ευχών τους.

Οι φετινές Κάρτες των ΕΛΤΑ έχουν σίγουρα...
στυλ και άποψη !!!

Επικοινωνήστε με την υπηρεσία εξυπηρέτησης πελατών των ΕΛΤΑ
στα τηλέφωνα: 210 3353601 & 210 3353602.

Μέρος των εσόδων από την πώληση των Καρτών θα διατεθεί για
τους σκοπούς του συλλόγου Φίλων Παιδιών με Καρκίνο "ΕΛΠΙΔΑ".

ΙΕΡΑ ΣΥΝΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΑΛΩΣ ΕΚΛΟΘΕΩΝ Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.
Ι. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑ - GREECE
ΤΗΛ.: 210-7272253, FAX: 210-7272251
ISSN 1105-7203

